

Vyznejte se V NOVÉM OBČANSKÉM ZÁKONÍKU

Nejběžnější životní situace z pohledu občanského práva

JUDr. Ludvík Ševčík, ml., Mgr. Michal Kincl, Mgr. Robert Pšenko, Mgr. Eliška Wellech

JUDr. Ludvík Ševčík ml.

Mgr. Michal Kincl

Mgr. Eliška Wellech

Mgr. Robert Pšenko

Vyznejte se v novém občanském zákoníku

Nejběžnější životní situace z pohledu občanského práva

BizBooks

Brno

2013

Vyznejte se v novém občanském zákoníku

Nejběžnější životní situace z pohledu občanského práva

JUDr. Ludvík Ševčík ml.

Mgr. Michal Kincl

Mgr. Eliška Wellech

Mgr. Robert Pšenko

Obálka: Ivana Jakubcová

Sazba: Martina Mojzesová

Odpovědná redaktorka: Martina Skovajsová

Technický redaktor: Jiří Matoušek

Objednávky knih:

www.albatrosmedia.cz

eshop@albatrosmedia.cz

bezplatná linka 800 555 513

ISBN 978-80-265-0071-1

Vydalo nakladatelství BizBooks v Brně roku 2013 ve společnosti Albatros Media a. s. se sídlem Na Pankráci 30, Praha 4. Číslo publikace 17891.

© Albatros Media a. s. Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být kopírována a rozmnožována za účelem rozšiřování v jakékoli formě či jakýmkoli způsobem bez písemného souhlasu vydavatele.

1. vydání

ALBATROS **MEDIA** a.s.

Obsah

Předmluva	7
Osoba, kdo jste?	9
Složitá osobnost pana Alberta	11
Radujte se ze své svéprávnosti, dokud můžete!	12
Osoba z práva stvořená – osoba právnická	15
Název a sídlo právnické osoby	15
Je libo ochranu osobnosti?	18
Nomen omen a náležitá úcta	20
Čest, vážnost a důstojnost – pojmy nejen z doby romantismu	21
Podoba a soukromí aneb fotíte se rádi?	22
Manželství a rozvod	24
Co je to manželství?	24
Snoubenci nemusejí ani mluvit	25
Světský, nebo církevní sňatek?	25
Práva a povinnosti manželů	26
Manželství, o němž se vám může jen zdát	30
Manželské majetkové právo	34
Rozvedte se co nejdříve	39
Za domácí násilí bezdomovcem až na šest měsíců	44
Rodič a dítě.....	45
Být, či nebýt dítětem?	45
Jablko nepadá daleko od stromu. Ale od jakého?	46
Je lepší být dítětem, či rodičem?	49
Rodičovská odpovědnost	50
Vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi aneb kdo koho musí déle živit?	61
Jak se bude jmenovat?	65
Dědění	66
Kdo je kdo aneb o čem to dědění vlastně je?	66
Musím být dědicem?	67
Pro jistotu vyřeším své věci	72
Závěť	73
Dědická smlouva	83
Odkaz	85
Dědíme ze zákona	92
Kdo nahradí dědice?	95
Měl více dluhů než majetku, musím to teď platit?	96

Nemovitosti.....	99
Vlastnictví nemovitosti – radost, či břímě?	99
Absolutní vlastnictví	100
Trocha latiny nikomu neublíží aneb ius possidendi	101
Co vše může člověk vydržet	103
Rozhrada není zahrada	104
Cesta je nezbytná	104
Jak se stát vlastníkem nemovitosti	105
Jak se může vlastník bránit?	106
Stavba a právo stavby	107
Podílové spoluvlastnictví	110
Byt, či nebyt?	114
Katastr nemovitostí jako základní informační zdroj	118
Smlouva? My žádnou smlouvu nemáme	120
Poctivost a opatrnost	121
Můžu je uzavřít i já?	121
Návrh	123
Přijetí návrhu	128
Vznik smlouvy	129
Změny smlouvy	134
Zánik smlouvy	136
Smlouva darovací	141
Vánoce společenskou úsluhou?	141
Uzavření smlouvy	142
Není dar jako dar	142
Mohu darovat cokoliv?	143
Vrácení daru	143
Smlouva kupní	145
Jak poznám kupní smlouvu?	146
Práva a povinnosti smluvních stran	146
Jak tedy uzavřu kupní smlouvu?	147
Raději písemně	151
Nabytí vlastnického práva	151
Co ještě může být v kupní smlouvě	154
Další vedlejší ujednání	159
Je to ještě v záruce?	162
Smlouva o dílo	168
Jak ale smlouvu o dílo poznám?	168
Uzavřel jsem smlouvu o dílo. Co musím udělat?	169
Jak uzavřít smlouvu o dílo – co je podstatné	170
Ostatní náležitosti	171
To samo...	176

Bacha, kontrola...!	177
Jiná ujednání	177
Nájem bytu.....	178
Já mám byt, oni chtějí bydlet, tak se dohodneme	178
Máme smlouvu, kdy se můžu nastěhovat?	181
Peníze jsou základ aneb nájemné a jiné platby	182
Užívání bytu, opravy a jiné úpravy	184
Podnájem	186
Přechod nájmu bytu v případě smrti nájemce	187
Skončení nájmu bytu	188
Náhrada škody a bezdůvodné obohacení	191
Majetková újma neboli škoda	191
Nemajetková újma	193
Prevence a možnost předem omezit odpovědnost za škodu	194
Situace vylučující protiprávnost	196
Zvláštní případy vzniku škody	198
Jak odčinit způsobenou škodu	202
Bездůvodné obohacení	205
Slovníček pojmů	208
O autorech.....	211
Rejstřík	213

Předmluva

Odvážné čtenářky a čtenáři,

vysvětlit složitě jednoduchou věc dokáže téměř každý. Učinit opak, tedy jednoduše podat věc složitou, to bývá obtížné. Přesto jsme se této výzvě rozhodli jít vstříc a předkládáme knihu, která by snad mohla dokazovat, že občanské právo je nejen o občanovi, ale také pro něj. Všichni autoři jsme profesionální právníci a víme, že právo je obecně vnímáno jako složitá problematika. Ba dokonce tak složitá, že bez právníka jí mnohdy nelze porozumět. A cítíme, že to není zcela v pořádku.

Pokud se má právo plně uplatnit, musejí být aspoň jeho základy (občanské právo) pochopitelné i pro „neprávníka“.

Nový občanský zákoník (nebo jak budeme dále ve zkratce uvádět NOZ), který byl ve Sbírce zákonů České republiky vyhlášen pod číslem 89/2012, obsahuje 3 080 paragrafů. Nemáme v úmyslu podávat v této knize úplný výklad nového občanského zákoníku. Naším cílem je napomoci právním neprofesionálům seznámit se s novou úpravou tak, aby je četba neodradila. Měla by je naopak přesvědčit, že občanské právo je určeno pro každého a nemusí být nepochopitelné, nesrozumitelné či prosté humoru. Vždyť vzešlo ze života, a ten takový jistě není.

V této knize vám co nejjednodušeji přiblížíme základní oblasti občanského práva, s nimiž se můžete každodenně setkávat. Občas nějaký odborný termín použijeme, ale srozumitelně ho vysvětlíme. Slibujeme, že podobnými výrazy budeme šetřit.

Texty vycházejí z aktuální podoby NOZ. A i když dojde k jeho úpravám, bude naše knížka smysluplná, protože jsme se vyhnuli zbytečným podrobnostem a také jsme vynechali části, kde se případné změny dají předvídat.

Pro přehlednost uvádíme, že pokud v této knize budeme mluvit o občanském zákoníku, půjde právě o NOZ, tedy zákon č. 89/2012 Sb. Pokud budeme chtít mluvit o starší právní úpravě (účinné až do konce roku 2013), zdůrazníme to.

S ohledem na časté změny našich právních předpisů je také nutné uvést, že text této knihy vychází z právního stavu ke dni 31. ledna 2013.

Osobo, kdo jste?

Nejprve něco trochu nesrozumitelného, ale když to vydržíte, vše se vysvětlí: Jedině subjekty právních vztahů mohou nabývat práv a povinností a svým jménem nárokovat jejich vynucení státní mocí. Již tradičně nás rozděluje NOZ na osoby fyzické a právnické. I když se v textu zákona setkáme s obraty jako spotřebitel či podnikatel, téměř vždy se jedná o některou z uvedených osob. Ovšem ne vždy mohou taková speciální označení osob nabývat podobu osoby fyzické či právnické. Na druhou stranu nikoliv všechno, co jako osoba vypadá, osobou v právním smyslu je. Pojďme si uvedený rébus osvětlit na příkladech.

Příklad

Pan Halfar vlastní nákladní vůz, kterým za úplatu přepravuje zásilky. Protože se nechce dopustit spáchání trestného činu nedovoleného podnikání, nechal si na své jméno vystavit průkaz živnostenského podnikání. Tím se tedy stal osobou samostatně výdělečně činnou (odtud oblíbená zkratka OSVČ) a současně podnikající fyzickou osobou. Pan Halfar se stal podnikatelem.

Avšak po roce ježdění křížem krážem po republice si pan Halfar uvědomil, že ho na stará kolena již řízení nákladáku zmáhá. Přizval tedy pana Bertsche a hlavně jeho kapitál k založení obchodní společnosti BELFAR SPED, s. r. o. Nyní má vystavený průkaz živnostenského oprávnění jmenovaná společnost, která je podnikající právnickou osobou. Ačkoliv by tedy hospodští známí o panu Halfarovi řekli, že je podnikatelem, když má onu účast na společnosti, v právní mluvě již podnikatelem není.

Do roka a do dne vydělal pan Halfar jako jednatel a společník obchodní společnosti BELFAR SPED, s. r. o., dostatek peněz, aby si pro radost koupil nějakou zbytnou věc. Již léta pomýšlel na terénní čtyřkolku. Její koupí se stal jako fyzická osoba spotřebitelem. Kdyby však uvedenou zbytnou zakoupila jeho společnost, spotřebitelem by být nemohla, neboť titul spotřebitele náleží toliko osobám fyzickým. A tak jestliže bylo vozítko objednáno třeba přes e-shop, může pan Halfar do čtrnácti dnů ode dne jeho převzetí od kupní smlouvy bez udání důvodu odstoupit, protože se těší výsostnému označení spotřebitel. Kdyby tentýž stroj zakoupila společnost BELFAR SPED, s. r. o., nemohla by takové výhody jako právnická a ještě k tomu podnikající osoba využít.

Pan Bertsch chce dělat business také se slečnou Novákovou, která je účetní. Založili tedy podle ustanovení § 2716 NOZ společnost, která bude vést účetnictví jiným za úplatu. Kamarádky v kavárně tvrdily slečně Novákové, že nyní se tedy musí podepisovat jako Nováková, s. r. o. Slečna Nováková je však poučila, že společnost podle NOZ je něco jiného než obchodní společnost třeba s ručením omezeným. Při závěrečném líkéro pak vysvětlila, že společnost vůbec není osobou v právním smyslu slova, a tak je to právě ona, kdo má vystavený živnostenský průkaz a je ve skutečnosti podnikatelem.

Pozor!

Jedině subjekty právních vztahů mohou nabývat práv a povinností a svým jménem nárokovat jejich vynucení státní mocí.

Samostatnou kapitolou je postavení státu v právních vztazích. Zda je stát osobou a zda se může tedy zavazovat, bude zajímat například zájemce o koupi neupotřebitelného armádního majetku. Pokud stát prodá řekněme takový znehodnocený obrněný transportér nadšenci do vojenské historie, pak se jedná o soukromoprávní transakci. Jestliže stát sám jedná v soukromoprávní oblasti, je považován za právnickou osobu. Speciální právní úprava pak stanoví, jakým způsobem stát jedná. Na druhou stranu, jestliže stát povolá stejného zánice vojenské historie do zbraně v rámci všeobecné mobilizace ve válečném stavu, již se nejedná o soukromoprávní vztah, nýbrž o vztah čistě mocenský, veřejnoprávní.

Příklad

Jednorozční dobrovolník Marek si ve válce nemohl zabalit zbytek komisárku do tornistry a jít po svých domů, neboť by ho oprátka neminula. Stát zde vystupuje jako vrchnost. Kdyby mu však stát po válce chtěl vnutit prodej vysloužilé polní kuchyně, nikdo by ho ke koupi nemohl donutit, neboť v soukromoprávních vztazích jsou si osoby rovny.

Stejně jako naše konání na tomto světě není procházkou růžovým sadem, i stát tíží odpovědností za jeho protiprávní činy. V právním slangu hovoříme o tzv. deliktní způsobilosti. Jestliže stát způsobí škodu v soukromoprávní oblasti, bude povinován tuto škodu nahradit dle NOZ. Ale pokud stát způsobí škodu v oblasti práva veřejného, má povinnost nahradit ji podle zvláštního zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.

Příklad

Příslušník Policie České republiky strážmistr Kobra při zásahu proti příznivcům hnutí holých lebek rozbije svojí nedbalostí výkladní skříň květinářství. Poškozený obchodník pan Jouda může nárokovat náhradu škody přímo po státu, respektive po Policii ČR. Strážmistr Kobra jako ozbrojené ramię státu způsobilo totiž obecnou civilní škodu, stejně jako by ji způsobil některý z příznivců uvedeného hnutí vhozením dlažební kostky.

Jestliže se však bude pan Jouda domáhat náhrady škody u soudu a soud nebude schopen případ rozhodnout do několika let, může chtít náhradu škody za dlouhé řízení po státu dle

výše uvedeného zvláštního zákona. Každý má totiž právo, aby jeho věc byla projednána v přiměřené době. Takové právo vyplývá z práva veřejného. Pan Jouda obdrží tedy vedle odškodnění za dlouhé řízení i pozdní odškodnění za rozbitou výkladní skříň.

Složitá osobnost pana Alberta

Skutečnost, že osoby mohou nabývat práv a povinností, se nově nazývá právní osobnost. Právní osobnost fyzické osoby, tedy člověka, a právní osobnost právnické osoby se od sebe liší. Právnická osoba je sice nadána (právním) životem, nicméně skutečné srdce v ní netepe. Z toho plyne, že taková právnická osoba nemůže zemřít, změnit si pohlaví či porodit děti, a nesvědčí jí tedy ani právo odkázat majetek závětí, právo na změnu pohlaví či povinnost platit výživné. Ale je tomu i naopak. Fyzická osoba si nemůže nechat změnit sídlo, protože žádné sídlo nemá, jen si může změnit své bydliště či místo trvalého pobytu. Nikdo jiný než osoby nadané právní osobností nemohou vstupovat do právního života v pozici toho, kdo koná.

Příklad

Stará paní Röslerová žije již několik let se svým psem. Má pocit, že konec jejího života se blíží, a tak se rozhodne, že svému věrnému psu Albertovi daruje jeho boudu a stodolu, kde si Albert tak rád hraje. Aby mu ji ta hamižná vnučata nemohla sebrat, až ona tady nebude. Podle NOZ už sice zvíře není věc, ale protože nemá právní osobnost, nemůže svému psovi paní Röslerová nic darovat.

Vzhledem k tomu, že nikdo jiný kromě osob fyzických a právnických nemůže nabývat práv a povinností, stanoví NOZ postup pro případ, jsou-li právo či povinnost zřízeny či uloženy (například zákonem či smlouvou) tomu, kdo osobou není. V takovém případě nabývá práv a povinností osoba dle povahy případu nejbližší.

Příklad

Malý Kubík jezdí vždy v létě na dětský tábor nedaleko Rokytnice v Orlických horách. Domů přijíždí zocelen pobytem v přírodě a s úsměvem od ucha k uchu. Proto se jeho rodiče rozhodnou táboru věnovat dar 7 000 Kč na pořízení velké trampolíny. Jenže tábor sám o sobě není nadán právní osobností. Právo přijmout dar se tedy přičte provozovateli tábora.

Člověk jako fyzická osoba získává právní osobnost od narození do smrti. Právě a jen po tuto dobu může nabývat práv a povinností. Právní osobnost zákon přiznává i počatému dítěti za předpokladu, že se narodí živé a jednáni je mu ku prospěchu.

Pozor!

Člověk jako fyzická osoba získává právní osobnost od narození do smrti.

Příklad

Otec ještě nenarozeného dítěte nechá v pěstitelské pálenici vypálit slivovici a na rodinné oslavě veřejně oznámí, že slivovici dítěti daruje. Otec jako dárce a současně jako zákonný zástupce ještě nenarozeného dítěte s vlastní právní osobností – obdarovaného – tak uzavře darovací smlouvu. V takovém případě je povinen o věc pečovat jako řádný hospodář, a když je dítě plně svéprávné, je povinen mu tuto slivovici předat.

Právní osobnost člověka zaniká jeho smrtí. Po prohlídce těla mrtvého vystaví prohlížející lékař list o prohlídce mrtvého, v němž zapíše čas úmrtí. Jestliže nelze tělo mrtvého prohlédnout vlivem neštěstí a je vzhledem k okolnostem jisté, že zemřel již nežije, může prohlásit soud sám člověka za mrtvého, jestliže se o nešťastné události dozví. V ostatních případech soud na návrh prohlásí člověka za mrtvého, o němž lze mít důvodně za to, že zemřel. V rozhodnutí o prohlášení člověka za mrtvého soud určí den smrti. Tato skutečnost má obvykle významný vliv nejen v rámci dědického práva.

NOVĚ!

Prohlášení člověka za mrtvého však bude pravidelně předcházet prohlášení člověka za nezvěstného, které je možné na návrh osoby s právním zájmem. Institut prohlášení za nezvěstného reaguje na případy, kdy nepřítomnost osoby neznámého pobytu blokuje jednání někoho jiného (například při hospodaření s věcí ve spoluvlastnictví). Pak se na takovou osobu hledí, jako by nebyla.

Příklad

Mladý pan Rösler letěl na zahraniční dovolenou na Špicberky. Nad Barentsovým mořem se letadlo dostalo do turbulence a patrně spadlo do moře. Události věnují česká média značnou pozornost, a tak ho soud po projednání věci na základě zprávy vyšetřovací komise prohlásí za mrtvého ke dni, kdy letadlo zmizelo z radaru.

Radujte se ze své svéprávnosti, dokud můžete!

Kromě pojmu právní osobnost se v zákoně ještě můžeme setkat s pojmem svéprávnost, což označuje způsobilost k právním úkonům. Jedině svéprávný člověk může jednat sám v plném rozsahu. To tedy znamená, že pro sebe může vlastním jednáním nabývat práv a zavazovat se k povinnostem. Jako svéprávná osoba si mohu bez souhlasu někoho třetího koupit nové brýle nebo se zavázat k výkonu práce v pracovním poměru. Problém však nastává, pokud svéprávnosti pozbudeme nebo jí nikdy nenabudeme. V takovém případě si již naše nejdůležitější právní záležitosti bez opatrovníka neobstaráme. Pojďme se nyní podívat na příklad, kdy se osoba dovolává neplatnosti svého jednání zpětně, aniž by kdy byla soudem omezena její svéprávnost.

Pozor!

Jedině svéprávný člověk může jednat sám v plném rozsahu.

Příklad

Vdovec pan Dobeš po ztrátě milované manželky v důsledku hlubokého traumatu rozdává veškeré rodinné úspory sousedům. V takovou chvíli sice není soudem omezen ve svéprávnosti, ale duševní porucha, která činí člověka neschopným právně jednat, by v tomto případě způsobila stejné následky. Takové právní jednání je tedy neplatné, ovšem neplatnosti se musí pan Dobeš sám dovolat (dle ustanovení § 586 NOZ). A tak jestliže se mu po půl roce truchlení vše rozleží a bude prokazatelné, že jednal ve stavu duševní poruchy, může po sousedech žádat vrácení darů.

Je v obecném povědomí, že plnou svéprávnost člověk získává mj. zletilostí. Té nabýváme dovršením osmnáctého roku života. Avšak plně svéprávnými se můžeme stát i před nabytím zletilosti, a to uzavřením manželství a nově i tzv. emancipací, tedy přiznáním svéprávnosti. V obou případech je k tomu třeba soudní rozhodnutí a věk nezletilce – alespoň šestnáct let. Nezletilý může uzavřít manželství, jestliže jsou pro to důležité důvody. Takovým důvodem bývá nejčastěji těhotenství. V soudním řízení o povolení uzavřít manželství soud vyslechne oba možné budoucí snoubence a rozhodne, jestli je sňatku třeba.

Naproti tomu soud musí přiznat svéprávnost nezletilci, který je schopen žít se sám a obstarat si své záležitosti, pakliže s tím jeho zákonný zástupce souhlasí. Tento nový institut emancipace bude použitelný zejména v případech extrémního majetkového zázemí nezletilců. Praktický bude třeba v situaci, kdy rodina nezletilce o něj nejví zájem a on je nucen si hledat prostředky obživy sám. Případná právní závislost na zákonném zástupci zde může být na škodu.

Pozor!

Zletilosti nabýváme dovršením osmnáctého roku života.

Příklad

Sedmnáctiletý Vojta, kterému soud přiznal svéprávnost, si v restauraci objedná krabičku cigaret a panáka vodky. Ovšem skutečnost, že je svéprávný, má vliv pouze na jeho soukromá práva a povinnosti. Zákaz prodeje alkoholu a tabáku osobám mladším osmnácti let je však povinností veřejnou, a hostinský tedy mladému muži nic z toho neprodá a nabídne mu sodovku s větrníkem.

Výše jsme popsali, že plnou svéprávnost člověk získává dovršením věku osmnáct let. Znamená to tedy, že děti a mladiství jsou svéprávní částečně? Nebo nejsou svéprávní vůbec? Odpověď není tak jednoznačná. Svěprávnosti člověk nabývá postupně současně s rozvojem rozumových schopností. Znamená to, že pětileté dítě si může jít koupit kopečkovou zmrzlinu, ale nemůže jít kupovat řetězovou pilu. Zatímco rozumově vyspělý sedmnáctiletý hoch si již takový pracovní nástroj může bez problémů zakoupit. Takové posuzování vyspělosti nezletilce však klade zvýšené nároky na třetí osoby – osoby vstupující s nezletilcem do právního vztahu. Proto NOZ dává možnost udělení odvolatelného souhlasu zákonného zástupce nezletilci ke konkretizovanému právnímu jednání, neboť je to právě zákonný zástupce nezletilce, kdo zná jeho rozumovou vyspělost nejlépe. Zákon nepředepisuje povinnou

písemnou formu takového souhlasu, ovšem z praktického hlediska dokázání udělení souhlasu třetí osobě se dá písemná forma vřele doporučit.

Příklad

Desetiletá Eliška přijde do obchodu koupit pro tatínka jako dárek k narozeninám nastřelovací pistoli na hřebíky. Prodavač ji odbude, protože se mu zdá, že takový nástroj nepatří holčičce do rukou. Tatínek tedy sepíše písemný souhlas s koupí pistole dle ustanovení § 32 NOZ. Nebude-li prodavač pochybovat o pravosti takové listiny, může s klidem předmětný nástroj děvčeti prodat, neboť případná odpovědnost za jednání děvčete by padla na bedra otce.

Samostatným problémem je oprávnění nezletilých uzavírat smlouvy, jejichž předmětem je výkon závislé práce, tj. pracovní smlouvu, dohodu o provedení práce a dohodu o pracovní činnosti. Takové smlouvy mohou uzavírat pouze osoby, kterým je alespoň patnáct let a mají ukončenu povinnou školní docházku. Toto pravidlo se nezměnilo. Školní docházka je povinná nejvýše do konce školního roku, v němž žák oslaví sedmnácté narozeniny. I tak však nezletilec nemůže vykonávat všechny druhy prací, nýbrž jen ty, které mu nebudou objektivně na škodu.

Příklad

Sedmnáctiletý emancipovaný Vojta se uchází o práci horníka v nedalekém dole. Na zdravotní prohlídce závodní lékař zjistí, že Vojta nemá ještě zcela vyvinuté kosti. Za těchto okolností by práce horníka nebyla přiměřená fyzickému rozvoji Vojty, a proto bude zaměstnán na pozici uklízeče.

Pro posouzení otázky, zda a jak omezit člověka v jeho svéprávnosti, je vždy rozhodující aktuální stav konkrétního jedince. K takovému rozhodnutí je oprávněn pouze soud, a to za předpokladu, že vyvine potřebnou snahu ke zjištění postoje postižené osoby. Pro nedobré zkušnosti s původní právní úpravou nepůjde již pro příště člověka jeho svéprávnosti zbavit zcela. Soud může toliko člověku omezit svéprávnost tím, že uvede rozsah jednání, ke kterým není způsobilý. Takové rozhodnutí lze vydat pouze na časově omezenou dobu a v co nejméně omezujícím rozsahu vzhledem k duševnímu stavu člověka. Současně soud ustanoví takové osobě vhodného opatrovníka, který je povolán k tomu, aby zabezpečil právní záležitosti opatrovance – tedy osoby, jejíž svéprávnost byla omezena. Člověk s omezenou svéprávností může i přesto samostatně právně jednat v běžných záležitostech každodenního života, tj. nakupovat jídlo, jezdit veřejnou dopravou apod.

Příklad

Vojtův starý dědeček pan Dobeš počal trpět stařeckou demencí. Již si ani není schopen převzít od poštovní doručovatelky důchod. K tomu všemu je třeba obstarávat polnosti a lesy, které mu patří. Vojta se rozhodne dědečkovi pomoci a sám aktivně podá návrh na soud na omezení jeho svéprávnosti. Soud po projednání věci pana Dobeše široce omezí ve svéprávnosti a jmenuje jeho opatrovníkem Vojtu. Nyní již Vojta sám může přebírat dědečkův důchod a dávat do nájmu lesy a pole. Musí však vždy jednat v dědečkův prospěch, nebo ho soud i na základě anonymního podnětu může odvolat.

Osoba z práva stvořená – osoba právnická

S pojmem právnická osoba se běžně setkáváme a dokážeme si pod ním představit reálné příklady. V zařízení právnické osoby se rodíme, učíme se, do její provozovny pozveme při seznámení protějšek na večeři. Pro mnohé je právnická osoba chlebobárcem, a konečně, může to být právnická osoba, která zabezpečí náš pohřeb. Stejně, jako bychom našli mezi lidmi spoustu charakterových typů, je tomu tak i mezi osobami právnickými. Existuje jich několik desítek a liší se podle svého účelu a z toho vyplývajících práv a povinností. Taková akciová společnost je založena za účelem podnikání a jako taková nějaké další osobě či osobám patří. Zatímco spolek, což je nový název pro občanské sdružení, je zakládán za účelem realizace různorodých aktivit skupinou lidí a sám o sobě nepatří do majetku žádné další osoby. Podobností s osobou fyzickou je tu však víc. Každá právnická osoba se musí podle daných pravidel jmenovat, je jí přiděleno identifikační číslo a musí mít na nějaké adrese umístěno sídlo. Navíc tu musí existovat osoba či kolektiv osob, skrze které tato právnická osoba projevuje svoji vůli. Takovou osobu či kolektiv nazýváme statutárním orgánem, který jediný může za právnickou osobu činit všechny právní úkony. NOZ zavádí povinné veřejné rejstříky pro většinu typů právnických osob, ve kterých budou povinně zveřejněna jména a adresy (i sídla, neboť statutárním orgánem právnické osoby může být i právnická osoba) všech členů statutárního orgánu. V případě spolku se o jeho zápisu do veřejného rejstříku intenzivně uvažuje.

NOVĚ!

Pozor!

Jedině statutární orgán právnické osoby může jednat za právnickou osobu ve všech právních vztazích.

Příklad

Tři kamarádi si založí spolek s názvem Spolek mírného žertu v mezích zákona, z. s. Dovětek z. s. vyjadřuje povinný zákonný dovětek znamenající „zapsaný spolek“. Účelem spolku je tropení nezapných žertů na úkor jiných v mezích zákona. Jako statutární orgán – předseda spolku – byl zvolen pan Urbánek, učitel místní základní školy. Když se však dozvěděl, že jeho jméno bude ve spojitosti s recesistickým spolkem možná povinně zveřejněno, ihned na svoji novou funkci rezignoval.

Název a sídlo právnické osoby

Jestliže jsme v případě lidí zvyklí, že nám v jedné obci žije několik nositelů stejného jména, na toto podobenství v případě právnických osob můžeme zapomenout. Název každé právnické osoby musí být více či méně odlišitelný od názvu jiné právnické osoby. I zde platí známé pravidlo, že kdo dřív přijde, ten dřív mele. V tom smyslu, že chráněný je název již registrované právnické osoby před názvem osoby teprve vznikající. K názvu právnické osoby je nezbytné připojit i dovětek ohledně její právní formy. Jedná se o známé zkratky jako s. r. o.,

a. s., v. o. s. (veřejná obchodní společnost) či o. p. s. (obecně prospěšná společnost). Název právnické osoby a její dobrá pověst jsou chráněny obdobným způsobem jako jméno a důstojnost člověka.

Sídlo

Sídlem se rozumí adresa právnické osoby, na které se můžeme s jejími představiteli setkat. Sídlo může být zvoleno i v bytě, nehledě na to, že tam mají hlášeno trvalé bydliště i nějací lidé či tam je již situováno sídlo nějaké jiné právnické osoby. Jestliže je právnická osoba v sídle zapsaném ve veřejném rejstříku nedosažitelná (tedy se zde vůbec nevyskytuje), jdou právní následky na její úkor. Každý se totiž může odvolat na její zapsané a současně její skutečné sídlo. To bude mít vliv zejména na doručování pošty či na místo plnění vyplývající z uzavřených smluv.

Jednání za právnickou osobu

Statutární orgán jedná tak, že k názvu právnické osoby, za kterou jedná, připojí svůj vlastní podpis. Nepotřebuje k tomu žádné další zvláštní oprávnění, protože s jeho právem jednat za právnickou osobu se mohou třetí osoby seznámit z veřejného rejstříku, do kterého má bezplatný přístup každý.

Prodavačka může?

Jenže i když si kupujeme rohlík v pekařství, uzavírá s námi prodavačka kupní smlouvu, jejímž předmětem je onen rohlík. Mohla za pekárnu prodavačka smlouvu uzavírat, i když není statutárním orgánem pekařské společnosti, pro kterou rohlíky prodává? Ano, neboť právnickou osobu zastupují její zaměstnanci či členové v rozsahu obvyklém vzhledem k jejich zařazení nebo funkci. Takže prodavačky mohou uzavírat kupní smlouvy, vedoucí provozu smlouvy o dílo, personální oddělení pracovní smlouvy a top manažeri třeba smlouvy o nájmu tryskového letadla. Vždy je přítom rozhodující, jak daný zaměstnanec či člen vystupují vůči veřejnosti.

Pozor!

I zaměstnanci a členové právnické osoby ji mohou platně zavazovat. Vždy rozhoduje postavení jednajících osoby tak, jak se jeví veřejnosti.

Příklad

Pan Macháček pracuje v obchodě s počítači jako uklízeč. Jednoho dne potká svoji známou, které předtím zapřel, že se žije úklidem. Představí se tedy jako vedoucí oddělení vývoje aplikací. V domnění, že jeho jednání nebude právně závazné, uzavře za společnost se známou, obchodní zástupkyní jisté IT společnosti, licenční smlouvu na dodávku nového a velmi drahého programu pro vývoj aplikací. Jeho jednání je pro společnost právně závazné, ta nyní musí program odebrat a zaplatit. Ale ani pan Macháček nepřijde zkrátka, protože společnost po něm může vymáhat náhradu škody, neboť nebyl k danému jednání pokynem či svojí funkcí oprávněn.

Smrt právnické osoby

„Právo jsi a v právo se obrátíš,“ dalo by se konstatovat o smrti právnické osoby. I když právnické osobě nehrozí pomíjivost tělesná a některé již mají několikasetletou historii, je jasné, že dříve či později dojde k jejímu vnitřnímu vyčerpání. A pak bude dříve či později následovat její zrušení a zánik. Zrušení si lze představit jako ulehnutí na smrtelnou postel s tím, že veškeré aktivity již směřují směrem k zániku právnické osoby, tady její pravé právní smrti, kdy se případně vymaže z veřejného rejstříku. Taková již bývalá právnická osoba nemůže nadále vstupovat do právních vztahů, protože přestala existovat.

Příklad

Do Spolku mírného žertu v mezích zákona, z. s., se infiltrují příslušníci extrémní pravice a vyštvou původní zakladatele. Nový předseda spolku začne v jeho rámci budovat polovojenské ozbrojené jednotky s názvem Svoboda Státu. Z uvedeného je zřejmé, že činnost spolku nesměřuje k jeho původnímu účelu a navíc spolek vyvíjí nezákonnou činnost v takové míře, že to závažným způsobem narušuje veřejný pořádek. Takový spolek může soud zrušit i z vlastní iniciativy. Po provedení likvidace spolek zanikne.

Je libo ochranu osobnosti?

Osobou se člověk rodí, osobností se stává. Nehledě na skutečnost, zda jsme významně společensky postavenou osobou či nikoliv, náležejí nám všem tzv. osobnostní práva. Pravda, i právnická osoba je osobou, osobnostní práva se na ni však nevztahují. To ale neznamená, že by byla vydána vlkům napospas. V jejím případě je chráněn zejména název právnické osoby a její dobré jméno. Z povahy věci však plyne, že v případě právnické osoby není třeba konstruovat tak komplexní ochranu, jakou jsou osobnostní práva člověka.

Co je chráněno?

Co si vlastně lze pod pojmem osobnost člověka představit a co je tedy vlastně chráněno? Jedná se zejména o život člověka, zdraví, jméno, vážnost, čest, soukromí a projevy osobní povahy. Řekne-li se v právu zejména, je výčet neúplný, jen příkladný. Nelze výčtem postihnout všechny kategorie osobnosti člověka tak, aby se na některou důležitou nezapomnělo. Je však zřejmé, že je chráněna jak tělesná, tak i psychická stránka člověka.

Pozor!

Ochrany požívají zejména život člověka, zdraví, jméno, vážnost, čest, soukromí a projevy osobní povahy.

Pro pochopení pojmu osobnost člověka je důležitá i další deklarace: každý je povinen ctít svobodné rozhodnutí člověka žít podle svého. Jde o významnou výkladovou pomůcku, neboť není horšího úkolu, než rozpoznat, zda lze, či nelze na posuzovaný případ použít charakteristik jako čest, vážnost či důstojnost. Co je pro někoho neškodným dobře míněným žertem, je pro jiného nepatřičnou zlovůlí. Jestliže z žertu vylíji na přítele kýbl vody, neboť mu oplácím jeho žert předchodí, jistě nezasahují do jeho osobnostních práv, protože jsme se

oba dobrovolně rozhodli, že provádění drobných žertovných zlomyslností bude mezi námi standardem. Tím tedy oba realizujeme své rozhodnutí žít podle svého a nikoho třetího takovými projevy nepohoršujeme. Jestliže však společensky znemožním starého pána, řekněme veterána z války, tím, že na něj byť omylem vylijí stejný kýbl vody, již by se mohlo jednat o zasažení jeho práv újmou na vážnosti. Jak vidno, bude třeba každý případ posuzovat individuálně.

Co žádat?

Nyní tedy víme, co je vlastně chráněno, avšak nevíme, co konkrétně může zasažená osoba žádat. Člověk, jehož osobnost byla zasažena, může v první řadě žádat o upuštění od podobného jednání. Jenže činy stejně jako čas nelze bohužel vzít zpět a prosté upuštění od protiprávního jednání nebude v mnoha případech spravedlivé. Vynadá-li nám nějaký barbar, jistě bychom nebyli spokojeni s tím, kdyby si odpustil následující vulgaritu proto, že ho takový verbální výron již přestal bavit. Z tohoto důvodu má zasažená osoba právo na odstranění škodlivého následku, který neoprávněný zásah do osobnostních práv způsobil. Ono odstranění škodlivého následku bude v různých případech nabývat různých podob. Jednou z těchto podob je třeba zadostiučinění, tzv. satisfakce, která může být vyjádřena i v penězích.

Příklad

Paní Vašíčková a pan Juránek jsou sousedé v bytovém domě. Pan Juránek svoji sousedku jedinkrát vzbudil hlasitou hudbou, kterou však po sousedčině zabouchání koštětem na stěnu vypnul. To jí však nestačilo a v rámci „spravedlivé odplaty“, tedy ještě v noci, nacápala blátivé šlápoty vedoucí k bytu pana Juránka a o události vylepila na všechny dveře v domě letáček ve znění: „Juránek nám sem zase nařpal tuny bláta, dejte mu to sežrat!“ Pan Juránek, který však právě odcházel na další tah městem, paní Vašíčkovou při lepení letáčků načapal a dovtípil se, co se stalo. Žádal tedy po právu o upuštění od vylepování zbytku letáčků a odstranění škodlivého následku sejmutím všech již vylepených nepravdivých osočení a setřením podlahy.

Jiná situace...

Jiná situace by nastala, kdyby se pan Juránek dovtípil hanebného činu paní Vašíčkové až v okamžiku, kdy by ho ráno budili boucháním na dveře obyvatel daného domu. Řekněme, že důkazně by byla situace nesporná, neboť paní Vašíčková zapomněla na průmyslovou kameru instalovanou u vchodu a nechala se nasnímat. Sundání letáčků a vytření podlahy již nebude stačit, protože celý dům si o panu Juránkovi myslí, že je hulvát. Proto může paní Vašíčkovou žádat o odstranění škodlivého následku kupříkladu umístěním omluvné tabule u vchodových dveří.

Zcela jiná situace...

A zcela jiná situace nastane, když paní Vašíčková v místním rádiu osočí pana Juránka nepravdivě z hulvátství. Následná omluva uveřejněná v rádiu nemusí škodlivý následek zcela odstranit, protože zpráva se šíří rychlostí blesku u posluchačů rádia, ale někteří rozhlas neposlouchají a případnou omluvu nemohou slyšet. A hlavně každý si může říci, že na každém

šprochu pravdy trochu, a odsudek pana Juránka spoluobčany bude na světě. A právě v tomto momentě může poškozený žádat přiměřenou peněžní náhradu morální újmy. Vedle toho ještě může být paní Vašíčková uznána vinnou ze spáchání přestupku proti občanskému soužití. Jestliže by pan Juránek tuto informaci šířil po celém sídlišti, bude zcela nepostižitelný, neboť se nemůže jednat o protiprávní jednání, jestliže je předávána pravdivá informace.

Nomen omen a náležitá úcta

Jméno člověka tvoří osobní (křestní) jméno a příjmení, popřípadě jeho další jména a rodné příjmení. Pravidla stran pojmenování lidí upravuje zvláštní zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení. Tato pravidla jsou všeobecně známá a NOZ na nich nic nemění. Novátorským počinem však je výslovné stanovení práva na užívání jména v právních vztazích a zejména práva na ochranu svého jména a řádnou úctu k němu. Zde si povšimněme, že úcta ke jménu je něčím rozdílným než chování vážnosti k člověku, byť oba pojmy budou často splývat.

Příklad

Ministerstvo vnitra zveřejňuje statistiky četnosti jmen a příjmení občanů našeho státu. Mezi užívanými příjmeními existují i taková, která byste považovali za zjevné vulgarity. Jestliže bychom si v tomto příkladě nevybíravým způsobem utahovali z nějakého podobného jména, mohl by se jeho nositel úspěšně bránit, byť nám nemusí být osoba konkrétního nositele jména vůbec známa a naším cílem není snížit vážnost této osoby, ale jen vysvětlit příklad.

S právem užívat jméno v právních vztazích se pojí i povinnost nést následky užívání jiného jména než vlastního.

Příklad

Pan Ševela se vydává za známého šachového velmistra a uzavře s ředitelem místní základní školy dohodu, že sehraje za odměnu několik šachových partií s nejlepšími žáky školy. Vše praskne, už když ho první žák porazí ševcovským matem. Nejen, že je uzavřená dohoda neplatná, neboť pan Ševela uvedl pana ředitele úmyslně v omyl o rozhodující okolnosti své identity, ale bude povinen i nahradit škodu, která škole kupříkladu vznikla pronajmutím šachových hodin. Nad to se pochopitelně může přihlásit se svými nároky pravý šachový velmistr, kterému bude svědčit právo na ochranu jeho jména vůči panu Ševelovi.

Ochrany jména se může dovolávat ta osoba, vůči jejímuž jménu je veden protiprávní zásah. Jestliže se však neoprávněný zásah týká příjmení užívaného v konkrétní rodině, mohou se ochrany dovolávat i ostatní členové rodiny, aniž by přímo jejich jméno bylo napadeno.

Příklad

Tonda Hradský je dobrák od kosti, navíc je lidově řečeno „splachovací“. V den vyloupení místní pošty byl viděn v inkriminovaný čas v jejím těsném okolí a v malé obci se brzy začne nahlas mluvit o tom, že Hradský je lupič. Tonda si z takových řečí nic nedělá, i policie přeci uznala, že tuto poštu „udělat“ nemohl. „Splachovací“ ale není Tondův tatínek, místní zastupitel. Proto až příště opoziční zastupitel na jednání zastupitelstva obce vyřkne „Hradský je lupič“, bude moci otec po právu žádat o ochranu před takovým jednáním.

NOZ nově umožňuje jednání pod přezdívkou, jestliže je všem účastníkům daného vztahu známa identita takto jednající osoby. Jestliže vejde tato přezdívka ve všeobecnou známost, požívá následně stejné ochrany jako jméno.

NOVĚ!

Příklad

Mahony a Paffka jsou staří trampové a zálesáci. Mohou tedy společně pod těmito přezdívkami uzavírat různé smlouvy, které budou požívat právní ochrany. Paffka se však za čas stane světově známým kytaristou a Mahony začne užívat jeho přezdívkou při své hudební produkci. Z nyní již bývalých kamarádů bude mít navrch samozřejmě pravý Paffka, který se domůže zákazu užívání svého jména Mahonym – Lžipaffkou.

Čest, vážnost a důstojnost – pojmy nejen z doby romantismu

Právní nauka řadí pojmy čest, vážnost a důstojnost pod společný nadřazený pojem morální integrita. Integritou, česky celistvostí, je myšlen přirozený a bezvadný stav, kdy člověk může realizovat své společenské zájmy, aniž by u toho byl omezen jednáním druhého v rozporu s obecnými morálními zásadami. Zásah do morální integrity člověka může způsobit škodlivý důsledek vnímatelný jak pouze zasaženou osobou, tak i takovou osobou a současně různě širokou veřejností.

Příklad

Franta bezdůvodně ostře vynadá Jirkovi, který nadávky vnímá jako zásah do své důstojnosti. Jirka není shozen před nikým dalším, neboť se incident odehrál na toaletě místní hospody, nicméně pořídil zvukový záznam, aby mohl Frantův útok prokázat. I když byla tedy újma způsobena pouze na Jirkově egu, bude se moci dovolat právní ochrany. Nyní se musíte ptát, zda pořízením onoho zvukového záznamu nezasáhl Jirka do osobnostních práv Franty, neboť pořizování zvukových záznamů týkajících se projevů osobní povahy je dovoleno zejména se svolením dotčené osoby. Správná odpověď je nikoliv. Jirka mohl zvukový záznam pořídit, protože tím chránil svá vlastní práva. Ostatně nebyť záznamu, Jirka by nikdy nemohl prokázat závadné Frantovo konání a jeho právo by bylo nevyhmatelné.

Před kumpány

Stejný počin Franty vůči Jirkovi pronesený nyní však před ostatními štamgasty se dotkne Jirky stejným způsobem. Oproti předchozí situaci došlo i ke snížení vážnosti Jirky v očích jeho známých. Celkový zásah do osobnostních práv Jirky bude tedy o to intenzivnější. To se kupříkladu projeví v tom, že Jirkovi bude přiznáno vyšší odškodnění než v prvním případě.

Zásah do důstojnosti člověka může spočívat v konání či opomenutí konat. Každý je povinen počínat si tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě na právech jiného. Tomuto požadavku musí každý přizpůsobit své aktivní jednání. Pokud se jedná o pasivitu, neplatí lidové rčení, že kdo nic nedělá, nic nezkaží. O opomenutí půjde zejména tam, kde povinnost konat vyplývá ze zákona. Takovou povinností může být i preventivní zásah na ochranu jiného, jestliže mu hrozí závažnější újma než to, co je třeba k zákroku vynaložit.

Příklad

Pan Šťastný zdědil bytový dům v centru města, ve kterém bydlí chudí nájemníci. Jeho záměrem je současné nájemníky ihned vystěhovat, dům rekonstruovat a byty pronajmout zámožné klientele. Jenže současné nájemce chrání nájemní smlouvy na dobu neurčitou. Temperamentní nový pronajímatel tedy vytrhá ze zdí kabely elektrického vedení, aby zneemožnil nájemníkům řádné užívání bytů. Pomineme-li následky vyplývající z porušení nájemní smlouvy a trestněprávní následky, zasáhl současně pan Šťastný i do osobnostních práv nájemníků, protože úmyslně snížil jejich důstojnost. V podmínkách dnešní společnosti patří přístup k elektrické energii ke standardu a využívání spotřebičů, jako jsou lednička či pračka, přímo ovlivňuje člověka na jeho důstojnosti.

Nekonali

Mladý pár se setká na dětském hřišti se zjevným případem týrání dítěte, které však ignoruje. Po pár dnech se chlapec s dívkou dočtou, že týrání skončilo tragickou událostí, přitom stačilo jen zavolat tísňovou linku. Nyní zamilované bude společně tížit nejen svědomí, ale i případné následky za nepřeživení trestného činu a v neposlední řadě i následky zásahu do osobnostních práv dítěte, které svým nekonáním způsobili.

V každém případě musíme posuzovat intenzitu každého zásahu. Bylo by nemoudré, kdyby výslovné maličkosti způsobovaly nějaké právní následky. K tomuto účelu použijeme dobovou optiku, která se však může s časem měnit. Jestliže by počátkem 20. století bylo oslovení „ty lumpe“ vnímáno jako velmi urážlivé, dnes se tomu lidé pouze zasmějí. Míru intenzity poměrujeme tedy k dobové realitě a vyvozujeme z ní, jaké následky je obvykle s to způsobit.

Podoba a soukromí aneb fotíte se rádi?

Naše podoba a hlas patří jenom nám a nešetrné zacházení s jejich záznamy nás může poškodit nejen na důstojnosti. Každý má právo na ochranu před takovým jednáním. Z toho

důvodu je možné zachytit jakýmkoliv způsobem podobu člověka a jeho hlas tak, aby podle záznamu bylo možné určit jeho totožnost, jen s jeho svolením.

Příklad

Kadeřník módního salonu si provádí osobní studii o trendech ve svém odvětví. Chodí po ulicích a fotí dámy se zajímavými křticemi výhradně zezadu. Takové jednání není v rozporu s právem, protože dotčené ženy nemohou být podle fotografií ztotožněny, pomineme-li variantu naprosto jedinečného a neopakovatelného účesu, který by byl schopen jeho nositelku identifikovat.

Kdybychom výše napsané museli dodržovat bezvýhradně, svět okolo nás by byl úplně jiný. Užití fotoaparátu, kamery či diktafonu by bylo spíše raritní. Svolení není třeba, jestliže je záznam užit k výkonu či ochraně jiného práva, k úředním účelům a dále k účelům vědeckým, uměleckým a zpravodajským. Svolení pak také není třeba tam, kde někdo dobrovolně veřejně vystupuje.

Příklad

Pan Dvořák je starostou obce. Protože není příliš slovně obratný, nemá rád, když jej někdo natáčí na kameru. Nicméně je-li na nějakém vystoupení před voliči, nemůže nikomu přikázat, aby jej přestal snímat. Jestliže pojedje do hlavního města a tam bude na ulici nasnímán zpravodajskou kamerou pro tvorbu ilustračních záběrů, nemůže se domoci vymazání takového záběru. Dokonce se ani nebude moci bránit, nachomýtně-li se do nechtěné role ve studenty točeném amatérském filmu.

Skrytá kamera

Aby toho nebyl konec, dostane se panu Dvořákovi příležitosti být natočen skrytou kamerou. Ihned proti odvysílání záznamu protestuje a požaduje jeho smazání. Dobře ví, že na smazání má právo, protože natočený šprým lze jen těžko zařadit pod uměleckou činnost.

Proti neoprávněným záznamům není chráněna pouze podoba člověka a jeho hlas. Stejně tak je chráněno zaznamenávání jeho soukromého života či neoprávněné šíření písemností osobní povahy.

Příklad

Pan Šebor tráví nedělní odpoledne na zahradě s rodinou. On si čte časopis a jeho paní skotačí s dětmi. Najednou se zpoza živého plotu vynoří jeho zaměstnavatel s kamerou a zavolá na něj, že nyní již má důkaz o tom, že se pan Šebor nikdy na pondělní porady náležitě nepřipravuje. Pan Šebor zachová chladnou hlavu a žádá vymazání daného záznamu, neboť jeho pošetilý zaměstnavatel pořídil videozáznam o soukromém životě rodiny Šeborů.

Manželství a rozvod

Co je to manželství?

Manželství je základ státu. Tuto skoro prvorepublikovou větu můžeme vzít jako obecný popis manželství podle NOZ. Ani zde NOZ nezapře svoji inspiraci v předpisech starých mnoho desetiletí a více. Zanechme však historie a pojďme se zabývat manželským právem tak, jak jej NOZ upravuje. Mnozí z vás se setkají s nejedním překvapením.

Zrušení zákona o rodině

Nejvýraznější změnou je zrušení zákona o rodině. Vztahy mezi manžely (osobní i majetkové) se stávají součástí občanského zákoníku, který by měl upravit téměř všechny občansko-právní vztahy.

Rodina a manželství podle NOZ požívá zvláštní zákonné ochrany, což se projevuje zejména ve zvláštní formalizaci tohoto svazku.

Manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví zákon. Oproti dříve platnému občanskému zákoníku již nejde o společenství muže a ženy, ale o svazek muže a ženy. Věcně jistě nejde o žádný posun a v tomto zůstává manželství stejné jako dosud.

Nově je však popsán účel manželství. Podle občanského zákoníku účinného do 31. 12. 2013 bylo účelem manželství založení rodiny a řádná výchova dětí. Podle NOZ je účelem navíc také vzájemná pomoc a podpora. Tato novinka se dále projeví zejména v otázce výživného mezi manžely. Nejde tedy pouze o nadbytečnou definici, ale o významné výkladové pravidlo pro soudce.

Snoubenci nemusejí ani mluvit

Manželství vzniká buďto cestou civilní, anebo církevní.

V případě civilního i církevního manželství jde o veřejný a slavnostní obřad v přítomnosti dvou svědků, na kterém snoubenci k otázce oddávajícího projevují (anebo neprojevují) vůli vstoupit do manželství. Občanský zákoník předpokládá kladnou odpověď obou snoubenců, ale připouští, že manželství vznikne i jinak, je-li zřejmé, že je projevována takzvaná sňatečná vůle. V praxi to může být například kývání hlavou, radostné výkřiky apod. Je pak na posouzení oddávajícího, zda to jako projev sňatečné vůle uzná, či nikoliv.

Příklad

Snoubenka k dotazu oddávajícího, zda chce s přítomným mužem vstoupit do manželství, odpoví, že ano. Snoubenec k téže otázce začne volat: „Jistě, již jsem se nemohl dočkat,“ přičemž se usmívá na všechny přítomné, zejména na snoubenku. V tomto případě oba snoubenci vcelku jasně projeví svou sňatečnou vůli, i když projev snoubence jistě nebyl typický.

Sňatečná vůle nestačí

K uzavření manželství pochopitelně nestačí pouze projevit sňatečnou vůli před příslušným orgánem státu nebo církve. Navíc je nutné, aby snoubenci předem uvedli, že jim nejsou známy překážky uzavření manželství a že znají vzájemně svůj zdravotní stav. A konečně, že zvážili uspořádání svých majetkových poměrů, bydlení a hmotného zajištění.

Snoubenci musejí při svatebním obřadu zvolit, jak naloží se svými příjmeními. Stejně jako dosud si buď ponechají svá dosavadní příjmení, nebo příjmení jednoho z nich zvolí jako společné, nebo jeden z manželů bude k novému příjmení připojovat své příjmení dřívější. Pokud budou mít manželé odlišná příjmení, musejí se dohodnout na příjmení svých společných dětí. Občanský zákoník umožňuje, aby se manželé i dodatečně dohodli na společném příjmení, pokud tak neučinili při sňatečném obřadu.

Světský, nebo církevní sňatek?

Jsou si světské a církevní sňatky v dnešní době rovny? Jsou i nejsou. Je možné projevit sňatečnou vůli jak před orgánem veřejné moci (například členem rady města) a matrikářem, tak před orgánem církve. Avšak aby mohl proběhnout platně církevní obřad, musejí si snoubenci předem obstarat osvědčení vydané matrikou a toto osvědčení předložit církevnímu oddávajícímu. Takové osvědčení obsahuje potvrzení o tom, že snoubenci splňují všechny požadavky stanovené zákonem pro uzavření manželství. Navíc od vydání tohoto potvrzení se musí církevní sňatečný obřad konat nejpozději do šesti měsíců. A církevní oddávající navíc musí příslušnému matričnímu úřadu do tří dnů od konání obřadu doručit protokol o uzavření manželství. Je tedy zjevné, že církevní obřad se může konat pouze pod dohledem a za asistence matričního úřadu, tedy opět světské moci. Bez splnění výše uvedených podmínek totiž manželství vůbec nevznikne.

Práva a povinnosti manželů

Musejí si být manželé věrni?

Odpověď je snadná. Musejí. Jde totiž o jednu ze základních povinností manžela, kterou občanský zákoník stanoví. Ale ne v každé fázi manželství tomu tak je. Manželé mají totiž stejná práva i povinnosti. Je tak třeba vždy přihlížet k zachování této rovnosti a vzájemnosti. Stejně tak je nutné přihlížet ke zvyklostem rodiny, aby ona rovnost nebyla pouze formální. Kromě toho je vždy základní otázkou, co je to věrnost, či spíš co je již porušením této povinnosti. Je to jen posezení na kávé s osobou jiného pohlaví, anebo lze jako nevěru hodnotit až sexuální soužití s jinou osobou? Takové posouzení je vždy na soudci, který musí pečlivě zvažovat, zda jde o porušení věrnostní povinnosti, a to s přihlédnutím ke zvyklostem v celé společnosti i v rámci konkrétního manželského páru.

Příklad

Bude prokázáno, že manžel byl manželce opakovaně nevěrný, a to po dlouhou dobu. Poté navázala vztah s jiným mužem i manželka. K této její nevěře by soud neměl přistupovat jako k porušení povinností manželky, jelikož ta jednala jen v důsledku jednání manžela a její jednání nemá vliv ani na vztahy mezi manžely, ani na vyživovací povinnost.

Další povinnosti a práva

Vzájemná věrnost však není jedinou povinností manželů. Základem všech vzájemných práv a povinností je především již zmiňovaná vzájemná rovnost manželů v právech i povinnostech. Tuto zdánlivě banální větu musíme zdůraznit. Občanský zákoník výslovně vychází z rovnosti muže a ženy v manželství a z pohledu tohoto východiska se odvíjí veškeré další úvahy o všech aspektech manželského života. A to ostatně jak při jeho vzniku, tak v průběhu i při zániku.

Jaké jsou tedy další povinnosti a práva manželů? Manželé jsou, mimo vzájemné věrnosti a úcty, povinni žít spolu, vzájemně respektovat svou důstojnost, podporovat se, udržovat rodinné společenství, společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí. Uvedené povinnosti je možné považovat za základní povinnosti, které by měly platit mezi jakýmkoliv lidmi, kteří chtějí společně žít. Na druhou stranu jde o povinnosti, jejichž porušení se může projevit jak při vypořádání majetkových poměrů manželů, v rozvodovém řízení, avšak také při posuzování rodičovské způsobilosti konkrétního manžela. Oproti starému občanskému zákoníku je rozsah manželských povinností širší.

Kolik jsi dnes vydělal?

Otázku obsaženou v nadpisu obvykle zaslechneme jako součást mnoha oblíbených manželských anekdot. Ovšem občanský zákoník této otázce přikládá významný – a musíme zdůraznit, že nový a dosud neznámý – právní obsah. Manžel má totiž nově právo na to, aby mu druhý manžel sdělil údaje o svých příjmech a stavu svého jmění, jakož i o stávajících i uvažovaných pracovních, studijních a podobných činnostech.

Pozor!

Manželce musíte sdělit, kolik vyděláváte. Samozřejmě to platí i naopak.

Tato zákonná povinnost není nijak blíže specifikována. Mírně nadneseně tak můžeme třeba očekávat, že od účinnosti NOZ si manželé vzájemně budou předávat dotazníky, kterými budou zjišťovat výše zmíněné informace. S ohledem na obecný popis v zákoně docházíme k závěru, že manžel má právo na informace o veškerém majetku druhého manžela.

Příklad

Manželka předá manželovi mnohastránkový dotazník, v němž bude žádat informace o jeho příjmech, stavu jeho jmění podle kategorií. Také ji bude zajímat rozsah a typ jeho současných a budoucích pracovních činností, jako například zda podniká, kde pracuje, zda má příjmy z prodeje patentů. Navíc bude žádat informace o výši dluhů, jejich splatnosti. Aby manžel neporušil zákon, musí na takový dotazník podrobně odpovědět.

Neřeknu!

Co se ale stane, když manželce požadované údaje nesdělím? A co se stane, když řeknu, že nevím?

V každém případě půjde o porušení manželských povinností. Je totiž nepochybné, že tato nová právní povinnost byla do manželského práva zařazena proto, že v současné době manželé vzájemně, snad kromě potřeby slušnosti a upřímnosti, žádná právní norma nenuťí sdělovat si podrobnosti o svém majetku. Nově tedy, budu-li na majetek tázán, jsem podle zákona povinen odpovědět. Pokud to některý z manželů neudělá, pak v krajním případě může jít i o jednu z příčin rozvratu manželství.

Navíc pokud manžel požadované informace nesdělí, může druhý manžel – tazatel – podat žalobu na soud a domáhat se vydání rozhodnutí, kterým soud odpírajícímu manželu tuto povinnost stanoví pravomocně a vymahatelně. Pokud by ani pak požadované informace nebyly poskytnuty, může být vedena exekuce či výkon rozhodnutí.

Příklad

Navážme na výše uvedený příklad. Pokud manžel na žádost své manželky nebude reagovat, pak ona může podat žalobu, v níž se bude domáhat, aby soud manželovi uložil jí požadované informace sdělit. Pokud ten to přesto neudělá, pak mu mohou být ukládány pokuty. Za fungujícího manželství to asi nelze očekávat, ale v předrozvodovém stadiu asi o podobné spory nebude nouze.

Výše uvedené může mít pochopitelně obrovský význam pro případný spor o vypořádání společného majetku manželů, neboť drtivá většina neúspěšných sporů o tento majetek je neúspěšná právě proto, že jedna ze stran nemá o majetku druhé strany dostatečné informace. Pečlivý a opatrný manžel – nebo v české realitě možná spíše manželka – se tedy bude včas domáhat dostatečného množství informací a NOZ mu k tomu nabízí nástroj.

Výše uvedené novinky, týkající se vzájemného informování o majetku, se uplatní i na nyní již existující manželství, neboť podle přechodných ustanovení NOZ se, kromě výjimek, tento NOZ uplatní i na již existující vztahy.

Jak uspokojit manželku?

V této kapitole nepůjde o nic obyčejnějšího než o uspokojení potřeb života rodiny. NOZ k této problematice doslova říká: Každý z manželů přispívá na potřeby života rodiny a potřeby rodinné domácnosti podle svých osobních a majetkových poměrů, schopností a možností tak, aby životní úroveň všech členů rodiny byla zásadně srovnatelná.

Právě uvedené v podstatě naplňuje základní zásadu rodinné části občanského zákoníku, a to rovnost mezi manžely. Tato rovnost však není rovností absolutní, ale relativní, tedy rovností danou možnostmi a schopnostmi manželů.

Navíc však zákon říká, že osobní péče o rodinu a její členy má stejný význam jako majetkové plnění. Cílem tedy je, aby byla životní úroveň všech členů rodiny zásadně srovnatelná.

Příklad

Manželé Adam a Eva jsou nemajetní (bydlí v nájemném bytě, nemají auto ani chalupu). Adam má čistý měsíční příjem 50 000 Kč, Eva 25 000 Kč. Adam by tedy měl přispívat na nákupy, náklady bydlení atd. částkou dvakrát větší než Eva. Pokud navíc Adam osobně pečuje o rodinu výrazně méně než Eva, pak by jeho peněžní plnění mělo být ještě větší.

Vzájemná pomoc a podpora mezi manžely je povinná i v případech, že manželé nevedou rodinnou domácnost. Tímto pojmem tedy NOZ říká, že manželé spolu nežijí. V takovém případě pak každý z manželů platí náklady své domácnosti, ale musejí si vzájemně pomáhat a podporovat se.

Navíc ten z manželů, který opustil společnou rodinnou domácnost, aniž k tomu měl zvláště závažný důvod, musí nést i její náklady, pokud v oné domácnosti žije nezletilé dítě. Zde patrně půjde o součást výživného.

Pozor!

Můžete mít povinnost nést náklady domácnosti i tehdy, pokud jste tuto domácnost opustili.

Pokud by kterýkoliv z manželů nepřispíval na náklady domácnosti či neposkytoval takovou osobní péči, aby oba měli zásadně stejnou životní (jak říká zákon „hmotnou a kulturní“) úroveň, pak druhý z manželů může požadovat přiznání výživného. Tato úprava je velmi podobná právnímu stavu podle původního zákona o rodině. Stejně též je, že toto oprávnění není závislé na tom, zda spolu manželé žijí, či nikoliv. V každém případě je vyživovací povinnost mezi manžely vyživovací povinností, která předchází všechny ostatní. To znamená, že otec nemůže žádat výživné od syna, pokud jej může žádat od manželky.

Příklad

Je-li hmotná úroveň mezi manžely nestejná v neprospěch manželky (má menší příjem při stejném majetku), pak tato se musí nejdříve domáhat výživného od manžela a pak teprve případně může žádat výživné od svých dětí či rodičů.

Dále platí, že výživné lze od druhého manžela požadovat pouze ode dne podání žaloby, a nikoliv zpětně, jak je to možné u dětí a neprovdaných matek. Pokud tedy manželka chce od manžela získat výživné, neměla by své rozhodnutí odkládat, jelikož zpětně jí výživné soud nemůže přiznat.

Tady velím já!

NOZ řeší i otázku rozhodování manželů o záležitostech rodiny, tedy zejména o volbě místa bydlení rodičů i dětí a o způsobu života. Asi nás nepřekvapí, že zákon dává přednost dohodě manželů. Pokud se manželé nedohodnou, pak se kterýkoliv z nich může obrátit na soud, aby rozhodl. Takové soudní spory se vedou poměrně zřídka, ale pokud se vedou, trpí zpravidla zdoluhavostí. A přitom zrovna v těchto případech je rychlost zásadní, jelikož uklidní situaci mezi manžely. Dlouhá délka řízení naopak vztahy jitrí a někdy může dokonce paradoxně přispět k narušení důvěry mezi manžely.

Ochrana manžela

Pokud manželé jednájí navenek, tedy například uzavírají smlouvu s kýmkoliv jiným, zavazuje jednání kteréhokoliv z manželů automaticky oba manžele. Na rozdíl od zákona o rodině však NOZ posiluje ochranu manžela před negativním jednáním druhého z nich. kterýkoliv z manželů může navrhnout soudu, aby vůči němu vyloučil následky budoucího jednání druhého z manželů. Tato změna možnosti ochrany manžela je chvályhodná, protože posiluje postavení slabšího.

NOVĚ!

Pozor!

Navíc dokonce platí, že pokud spolu manželé nežijí a mají děti, pak bez souhlasu s uzavřením (například úvěrové) smlouvy nevzniká společná vázanost jednáním jednoho z manželů. Pokud tedy dluh nepřevzme oba manželé, jde o závazek jen toho, kdo smlouvu podepíše.

To současně znamená, že dochází k oslabení pozice věřitele, který tak již má pouze jednoho dlužníka, ale NOZ dává přednost ochraně manžela před ochranou věřitele.

Příklad

Manželka Eva má obavy, že manžel Aleš, který s ní žije v jednom bytě, si bude brát nedůvodně půjčky, které nepotřebují, a to ještě navíc za nepřiměřených podmínek, tedy se zbytečně vysokým úrokem, na dlouhou dobu a s velkými sankcemi. Navrhne tedy soudu, aby vůči ní vyloučil povinnost platit dluhy převzaté v budoucnu manželem. Pokud si pak Aleš půjčku vezme, je dlužníkem sám a Eva dlužníkem nebude. To je zásadní změna oproti dřívějšímu stavu, kdy by Eva musela dosáhnout rozvodu, protože jiné obrany neměla.

O pohár dědečka Alfonse aneb rodinný závod

NOVĚ!

Rodinný závod je pro moderní české právo novinkou. Nejde samozřejmě o žádné sportovní klání mezi členy rodiny zakončené společnou oslavou, ale o speciální uspořádání majetkových vztahů mezi členy rodiny v případě společného podnikání.

Závodem NOZ rozumí soubor jmění, který podnikatel vytvořil a který z jeho vůle slouží k provozování podnikatelské činnosti. Dřívější právní předpisy používaly pojem podnik.

Rodinný závod se od běžného závodu liší tím, že zde musí společně pracovat manželé nebo alespoň s jedním z manželů jejich příbuzní až do třetího stupně. Nebo také osoby s manželé sešvagřené až do druhého stupně. Jednoduše řečeno jde v podstatě o formu rodinného podnikání. NOZ pak pro osoby, které v takovém rodinném závodě pracují, upravuje zvláštní práva a povinnosti. Rodinný závod může vzniknout i tehdy, pokud jde o obchodní společnost, například společnosti s ručením omezeným. Potom se nejdříve použije úprava obchodní společnosti a poté úprava rodinného závodu. Stejně tak v případě, že osobami společně pracujícími v rodinném závodě jsou manželé, má úprava manželského majetkového práva přednost před úpravou rodinného zákona. V této souvislosti, i když to občanský zákoník výslovně nezmiňuje, je možné důvodně předpokládat, že přednost před úpravou rodinného závodu bude mít také úprava pracovněprávní. V podstatě je totiž nutné rodinný závod vnímat jako speciální úpravu vlastnického práva manželů či spíše širší rodiny. Z tohoto pohledu je zajímavé, že úprava rodinného závodu je zahrnuta v právech a povinnostech manželů, i když se může týkat mnohem širší rodiny.

Právo na zisk

Nejpodstatnějším rysem rodinného závodu je právo zúčastněných členů rodiny podílet se na zisku, na věcech nabytých z tohoto zisku a na přírůstcích závodu. To vše v míře odpovídající druhu a množství své práce. Již jen právě uvedené dává příčinu k úvahám o značně netradičním způsobu podnikání. Zásadní rozhodnutí je možné pouze po odsouhlasení většinou rodinných příslušníků zúčastněných na rodinném závodě. Účast na rodinném závodě bude dokonce možné převádět (tedy prodat nebo darovat), i když jen na omezený počet osob a se souhlasem většiny osob zúčastněných na rodinném závodě. Rodinný závod může být také dělen, a to například v rámci dědění, či prodáván. V podstatě tedy půjde o nakládání jako s jakoukoliv jinou věcí, kterou je možné prodat, darovat či rozdělit.

Pro vznik rodinného závodu není tedy třeba nic jiného než faktické podnikání v rodinném společenství. Ve většině případů půjde o výsledek písemné dohody, ale ani to není nutné. Rodinný závod vznikne sám od sebe.

Manželství, o němž se vám může jen zdát Zdánlivé manželství

Nečekejte, že vám díky titulku popíšeme manželství, o kterém se všem zdá ve sladkých snech.

Zdánlivé manželství je navíc v podstatě jen neplatné manželství, avšak ve výraznější podobě. Zdánlivé je takové manželství, které vůbec není, nevzniklo, byť by se navenek zdálo, že tomu tak je. Určit, že manželství neexistuje, může pouze soud, a to nejen na návrh, ale i bez něj, tedy z vlastní vůle. Tím v podstatě soud jen řekne, že manželství vůbec není – tedy jen deklaruje skutečný stav.

Podle občanského zákoníku jde o zdánlivé manželství tehdy, pokud nebyly splněny takové podmínky, na jejichž splnění je „nutno bezvýhradně trvat“. Zde budeme muset vyčkat na rozhodování soudů v této otázce, než bude možné definovat, o které podmínky jde.

Výslovně zákon stanoví takové náležitosti pouze u církevního sňatečného obřadu, což je opět jistým projevem zvýhodnění civilního sňatku. U církevního sňatku jde o nevyhnutelnou povinnost uzavření sňatku před oprávněnou církví, předložení osvědčení matričního úřadu a splnění časového testu šest měsíců od jeho vydání. U obou sňatečných obřadů pak takovou podmínkou také jistě bude projev sňatečné vůle. V ostatním prozatím v době vzniku textu přetrvávala nejistota.

Příklad

Snoubenci uzavřeli manželství před představitelem Pivní církve. Tedy církve, která nemá oprávnění k uzavírání manželství. Navíc vůbec neexistuje. Jeden ze snoubenců to zjistí až za dva roky po uzavření manželství a navrhne soudu, aby rozhodl o neplatnosti manželství. Soud však rozhodne o takzvané zdánlivosti manželství, jelikož návrh k takovému rozhodnutí ani nepotřebuje. Takovým rozhodnutím soud jen výslovně řekne, že manželství vůbec nebylo uzavřeno. Znamená to, že snoubenci jsou od počátku svobodní a do manželství v podstatě nikdy nevstoupili.

Neplatné manželství

Na rozdíl od zdánlivého manželství neplatné manželství vzniklo, trvalo, ale soud jej následně prohlásil za neplatné. Takové rozhodnutí může soud udělat na návrh kohokoliv, kdo na tom má právní zájem.

Příklad

V říjnu roku 2015 dojde k uzavření manželství mezi snoubenci Alenou a Petrem. Pan Alois, muž, který se s paní Alenou oženil v roce 2014, podá návrh soudu na určení neplatnosti jejího manželství s panem Petrem proto, že Alena již byla vdaná. Soud takovému návrhu vyhoví a prohlásí manželství mezi Petrem a Alenou za neplatné. Okamžikem právní moci takového rozsudku se jejich manželství zpětně považuje za neuzavřené.

Bez lhůty

Prohlásit manželství za neplatné může soud tehdy, pokud uzavření manželství bránila zákonná překážka. Těmito překážkami je nedostatek věku, skutečnost, že manželství hodlá uzavřít osoba s omezenou svéprávností, osoba, která již dříve manželství uzavřela, anebo osoba, která by chtěla uzavřít manželství s blízkým příbuzným.

Pro zajímavost je nutné uvést, že pro rozhodnutí soudu o neplatnosti manželství z těchto důvodů není zákonem stanovena žádná lhůta a může k němu tak dojít v podstatě kdykoliv po uzavření manželství.

Současně však platí, že pokud překážka uzavření manželství bude napravena, tak o neplatnosti manželství nelze rozhodnout. Občanský zákoník zde viditelně chrání manželský vztah před právním puritánstvím, neboť v podstatě ani neplatně uzavřené manželství nelze za neplatné prohlásit a tato dočasná neplatnost bude přehlédnuta.

Pozor!

Neplatné manželství se – až na výjimky – nestane platným jen proto, že trvá mnoho let.

Dítě přednější než právní čistota

Soud však neprohlásí za neplatné manželství, které by jinak bylo neplatné z důvodu nedostatku věku nebo omezení svéprávnosti snoubenců, avšak manželé již počali dítě, které se narodilo živé. Na tomto místě občanský zákoník dává přednost ochraně dítěte před požadavkem na neuzavírání manželství nezletilci a nesvéprávnými, jelikož zájem dítěte je zde mnohem významnější než zájem státu na neuzavírání určitých typů manželství.

Vezmi si mě, nebo bude zle!

Dalším důvodem neplatnosti manželství je nátlak použitím násilí nebo vyhrožováním násilím. Návrh na prohlášení manželství za neplatné z tohoto důvodu však může učinit pouze ten z manželů, který byl ke sňatku donucen. Tedy na rozdíl od výše uvedených důvodů již tento návrh nemůže učinit kdokoliv, kdo má na takovém rozhodnutí právní zájem, ale jen postižený manžel.

Navíc má postižený manžel jen omezený časový prostor k podání žaloby. Návrh je totiž možné podat nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy tak postižený manžel mohl učinit, vzhledem k okolnostem, nejdříve. Tato lhůta je stanovena dosti neurčitě a jistě bude předmětem mnoha sporů. V konečném důsledku bude záležet na soudci, zda dojde k závěru, že lhůta byla, nebo nebyla dodržena. Bude totiž muset posoudit, „kdy nejdříve“ mohl postižený manžel příslušný návrh podat.

Z důvodu této nejistoty proto doporučujeme, pokud by někdo takový návrh chtěl podat, aby to udělal do roku od uzavření manželství. V takovém případě totiž bude lhůta zcela jistě dodržena a odpadne nebezpečí zamítnutí žaloby proto, že bude zmeškána lhůta k jejímu podání.

Příklad

Snoubenec hrozí snoubence, že pokud si ho nevezme do 72 hodin, tak ji otráví, což demonstruje otrávením kočky. Snoubenka podlehne, protože ji snoubenec navíc již delší dobu fyzicky týrá, a sňatek uzavře. V takovémto případě může návrh soudu na vyslovení manželství za neplatné podat pouze snoubenka – nyní již manželka – a nikdo jiný. Tedy ani žádná kamarádka, rodiče apod.

Při srovnání se stávajícím zákonem o rodině jde o znatelný postup ve prospěch poškozeného manžela. I za staré právní úpravy totiž platilo, že manželství nevznikne, jestliže muž nebo žena byli k prohlášení o uzavření manželství donuceni fyzickým násilím. Šlo o absolutně neplatné manželství, avšak jen z důvodu přímého donucení násilím. Uvedený příklad s demonstrativním otrávením kočky by tak podle staré právní úpravy nebyl hodnocen jako přímé násilí a manželství by nemohlo být z tohoto důvodu prohlášeno za neplatné.

Mýlit se je lidské

Je sice pravda, že mýlit se je lidské, ale u vstupu do manželství může jít o omyl nezáviděníhodný. Naštěstí existuje možnost nápravy. A to v případě uzavření sňatku v omylu. Podle NOZ však musí jít o omyl v totožnosti snoubence nebo o povaze sňatečného jednání. Ne každý omyl tedy může vést k neplatnosti manželství, ale pouze právě uvedený omyl – takzvaně kvalifikovaný.

Výhodou přijetí NOZ je skutečnost, že téměř vždy bude možné použít soudní rozhodnutí vydaná v meziválečném období. Tato tzv. judikatura nám totiž může pomoci zákonný text vyložit správně, a to zejména tehdy, pokud jde o rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky.

Z historie...

Například k právě probírané otázce omylu v osobě manžela při uzavření manželství nejvyšší soud v roce 1921 rozhodl tak, že kvalifikovaným omylem, který může vést k neplatnosti manželství, je pouze omyl v osobě manžela z hlediska fyzické jednoty. Takovým omylem však není omyl v osobních, rodinných či majetkových poměrech manžela. Jelikož jde o zajímavou situaci, která se může opakovat i dnes, použijme jej i jako příklad, v němž pro autenticitu výjimečně ponecháme i původní jazykovou úpravu.

Příběh sňatkového podvodníka

Žalobkyně se seznámila počátkem listopadu 1918 se žalovaným, jenž se vydával za nadporučíka v záloze. Tvrdil, že otec jeho jest zámožným advokátem, matka že pochází ze statku a sám že studuje práva. Předstíráním tímto pohnul nezletilou žalobkyni k tomu, že s ním uzavřela dne 25. ledna 1919 sňatek. I před oddávajícím je knězem setrval žalovaný při shora uvedených údajích. Několik dní po svatbě byl však žalovaný vojenskou policií zatčen a za trestního řízení vyšlo najevo, že je ve skutečnosti bývalým domobraneckým svobodníkem a absolventem několika tříd střední školy, že otec jeho jest zedníkem, nikoliv advokátem, a matka že byla dcerou podruha, a nikoliv statkáře, a že si žalovaný hodnost nadporučíka podvodně přisvojil a ještě před sňatkem ve více případech zločinu podvodu, krádeže a zpronevěry se dopustil, pro něž byl odsouzen do těžkého žaláře na dv a půl roku. Žalobkyně domáhala se po té neplatnosti manželství z několika důvodů, v prvé řadě pro omyl v osobě nastávajícího manžela.

Jak to dopadlo?

S žalobou manželka neuspěla. Tehdejší nejvyšší soud dospěl totiž k závěru, že aby mohlo jít o kvalifikovaný omyl v osobě manžela, který by zakládal, nebo mohl zakládat neplatnost manželství, musejí být fyzicky odlišné osoby snoubence a manžela. Ani v roce 1921, ani za

účinnosti NOZ tak snoubencům nezbude, než aby vycházeli ze známého úsloví „důvěřuj, ale prověřuj“. Nestačil a nebude stačit omyl v sociálním postavení manžela či jeho rodičů.

O neplatné manželství půjde jistě tam, kde jako manžel při uzavírání bude vystupovat jiná osoba než snoubenec. Byť bude mít jeho identifikační průkaz. Ostatně například v dokumentárním filmu Občan K. bylo předvedeno, že uzavřít manželství tímto způsobem není nijak složité.

Pokud jde o druhý typ kvalifikovaného omylu, jsou tím myšleny situace, kdy manželství vznikne i přesto, že jeden z manželů nevěděl, že o uzavření manželství jde.

Příklad

Žena z legrace na oslavu narozenin svého přítele do restaurace pozve oddávajícího i matrikářku a řekne jim, že je se snoubencem dohodnuta na uzavření manželství. Oddávající se do restaurace dostaví a v ní proběhne běžný obřad. Poté oddávající odejde. Muž je však po celou dobu přesvědčen, že šlo pouze o recesi, nikoliv o uzavření manželství. Samozřejmě má povinnost u soudu prokázat, že skutečně nemohl vědět, že šlo o reálný obřad, a že měl vážné důvody se domnívat, že o uzavření manželství nejde.

Stejně jako u neplatnosti manželství z důvodu násilí či pohrůžky násilí NOZ určuje, že návrh na vyslovení neplatnosti manželství lze soudu podat pouze ve lhůtě jednoho roku. Tato lhůta začíná běžet od dne, v němž se dozvěděl o pravém stavu věcí. Důležité je, že počátkem lhůty není okamžik, kdy se manžel mohl dozvědět o důvodu neplatnosti, ale kdy se o něm dozvěděl. Pochopitelně platí, že návrh i v tomto případě může k soudu podat pouze ten z manželů, který byl v omylu, a nikoliv ten, který o pravém stavu věcí věděl.

Příklad

Lucie uzavře manželství s mužem, kterého si za manžela nehodlala vzít, jelikož šlo o dvojče jejího snoubence. Za trvání manželství si z ní kamarádky dělají legraci, že ten její manžel se po svatbě výrazně změnil, že je prostě jiný. V tuto chvíli by sice Lucie při vynaložení jistého úsilí mohla omyl zjistit, ale nestalo se. Teprve dva roky po uzavření manželství přistihla doma manžela i s druhým dvojčetem a omyl vyšel najevo. V ten den Lucie omyl zjistila a následující den pro ni byl prvním dnem jednoroční lhůty pro podání žaloby.

Manželské majetkové právo

Stejně jako za účinnosti starého občanského zákoníku se majetek patřící společně oběma manželům bude i v novém občanském zákoníku nazývat společné jmění.

Toto společné jmění může podléhat trojímu režimu, a to zákonnému, smluvenému anebo soudnímu.

Zákonný režim

V zákonném režimu náleží do společného jmění manželů vše, co si pořídí jeden z nich nebo oba společně za trvání manželství. Výjimky jsou v podstatě stejné, jako byly dříve. Do zákonného režimu společného jmění manželů tak nepatří majetek získaný darem, dědictvím či majetek sloužící osobní spotřebě jednoho z manželů. Stále také platí, že dříve výlučný majetek jednoho z manželů zůstává výlučným, i když se přemění v majetek jiný.

Novými výjimkami ze společného jmění manželů je plnění, které manžel obdržel v rámci odškodnění nemajetkové újmy anebo jako náhradu za poškození svého výlučného majetku.

NOVĚ!

Příklad

*Před manželstvím měla Jana motorku. Za trvání manželství si manželé koupili auto a byt. Byt si pořídili za peníze našetřené za trvání manželství a auto za peníze získané prodejem motor-
ky. Byt se tak stává součástí jejich společného jmění, zatímco auto patří výlučně Janě.*

Pokud by následně Janě auto někdo ukradl, pak by plnění pojišťovny za ukradenou věc – auto – také patřilo do výlučného majetku Jany a nešlo by o společné jmění manželů.

Aby NOZ předešel dosavadním výkladovým potížím, výslovně stanoví, že součástí společného jmění manželů je také zisk z výlučného majetku jednoho z manželů.

Navíc je součástí společného jmění také podíl manžela v obchodní společnosti nebo družstvu. Samozřejmě i zde platí, že je myšlen podíl v obchodní společnosti nebo družstvu získaný za trvání manželství. Právě uvedené je nemalou odchylkou od původní právní úpravy. Podle té totiž do společného jmění patřila hodnota takového podílu, ale nikoliv podíl jako takový. To se projevovalo například v tom, že druhému manželovi nevznikalo právo hlasovat na valné hromadě a podobně.

Příklad

Před uzavřením manželství byl manžel jediným společníkem společnosti ABC, s. r. o. Jestliže tato společnost za trvání manželství vyplatí podíl na zisku, pak tento zisk v celém rozsahu patří do společného jmění (ode dne splatnosti), i když je obchodní podíl na společnosti ABC, s. r. o., výlučným majetkem manžela. Jestliže se však manželka stane za trvání manželství – a se souhlasem manžela – společnicí obchodní společnosti Burdych & Hudák, s. r. o., pak tento podíl patří do společného jmění manželů. A pak logicky také podíl na zisku této společnosti.

NOZ v rámci zákonného režimu společného jmění upravuje též otázku dluhů manželů. Stejně jako u aktiv (věci, pohledávky, práva), platí i u pasiv (dluhů), že do společného jmění patří všechny ty, které manželé společně či jeden z nich převzali za trvání manželství. Výjimky jsou pouze dvě. První z nich je situace, kdy se dluh váže k majetku, který patří pouze jednomu z manželů. Druhá výjimka se uplatní tehdy, jestliže dluh převzme jen jeden z manželů bez souhlasu druhého, a to aniž se současně jedná o obstarání běžné záležitosti. V právě uvedeném jasně vidíme posílení ochrany manžela, který se nezadluhuje.

Na rozdíl od staré právní úpravy totiž do společného jmění spadají jen dluhy převzaté společně, anebo dluhy převzaté jedním z manželů, ale odpovídající každodenním potřebám – zatímco starý občanský zákoník vylučoval pouze závazky přesahující majetkové poměry manželů.

Příklad

Za trvání manželství si Josef koupí osobní automobil za cenu 1,5 milionu korun, a to na úvěr. Smlouvy podepíše sám, bez souhlasu manželky. Jelikož nejde o zařízení běžné potřeby rodiny, nebude dluh podle nové právní úpravy spadat do společného jmění manželů. Za účinnosti starého občanského zákoníku by však dluh do společného jmění mohl spadat, a to tehdy, pokud by majetkové poměry manželů takové koupi odpovídaly. Například tedy tehdy, pokud by měsíční příjem manželů byl 150 000 Kč a vlastnili by více aut a nemovitostí.

Ať již je režim kterékoliv věci jakýkoliv, podstatné je, že to bude třeba u soudu vždy případně prokázat. Teoretické úvahy jsou jedna věc a možnost prokázat své tvrzení věc druhá. Jde o úvahy „poněkud protimanželské“, ale vycházející z reálných soudních pří. Pokud tedy chcete mít možnost prokázat, že nějaký majetek do společného jmění spadá, či naopak nespadá, prokážete to především důkazním materiálem v podobě listin. Doporučujeme proto zajistit si důkazní možnost uschováním potřebných listin v podstatě po celou dobu trvání manželství. V lepším případě je nikdy potřebovat nebudete, jelikož vaše manželství vydrží. V opačném případě má při vypořádání společného jmění navrch vždy ten z manželů, který byl lépe připraven.

Pozor!

V případě sporu musíte nejen tvrdit, ale zejména prokázat, co je, či není součástí společného jmění.

Smluvený režim

Všechna výše uvedená pravidla o zákonné podobě společného jmění manželů mohou manželé svou vůlí měnit. Tyto změny mohou být v podstatě libovolné. Navíc platí, že změny mohou provádět jak manželé, tak také osoby, které teprve hodlají manželství uzavřít, tedy snoubenci. Všechny změny zákonné podoby společného jmění je nutné provádět ve formě tzv. veřejné listiny, tedy nejčastěji notářského zápisu. Změny jsou možné ve čtyřech variantách. Ve variantě oddělených jmění, odloženém vzniku společného jmění a ve zúžení či rozšíření zákonného rozsahu společného jmění.

Neomezené změny

Změny, které mohou manželé dělat, jsou v podstatě neomezené. Může jít o změny již existujících věcí ve společném jmění nebo o změny v budoucím nabývání aktiv a pasiv společného jmění. V čem se manželé od zákona nemohou odchýlit, je obvyklé vybavení domácnosti, což je dáno tím, aby alespoň v základu byla zachována jistota méně majetného z manželů.

Příklad

Manželé se dohodou ve formě notářského zápisu dohodnou, že dům s pozemkem, který byl před svatbou ve výlučném vlastnictví manžela, bude nově součástí jejich společného jmění. Dále se mohou dohodnout, že veškeré jejich příjmy ze zaměstnání i z podnikání nebudou navývat do společného jmění, ale každý do svého výlučného vlastnictví.

NOZ však současně stanoví, že žádná dohoda o odlišné podobě společného jmění nesmí vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu. Přenesme se nyní přes lehkou nelogičnost textu a konstatujme, že jde o ochranu slabšího z manželů před takovou smluvenou podobou společného jmění, která je diskriminační a extrémně nevýhodná pro jednoho z manželů.

Současně platí, že dohodou manželů nemůže být postižen věřitel, pokud o dohodě předem neví. Věřitel (například banka poskytující hypotéku) totiž počítá s tím, že dlužníky jsou oba manželé v rámci společného jmění. Odlišná úprava toto ve vzájemném vztahu mezi manžely sice může vyloučit, ale na věřitele dopad nemá.

Ve formě veřejné listiny

Změny v rozsahu společného jmění manželů je tedy možné provádět pouze ve formě veřejné listiny. Soukromá listina, tedy například dohoda manželů bez notářského zápisu, však také může mít nemalý význam, ale nemůže jít o platnou smlouvu o úpravě podoby společného jmění manželů. Význam soukromé listiny může spočívat především v podobě důkazního materiálu, jelikož z takového textu může být zřejmá nespornost o charakteru nějaké věci.

Příklad

Sepíší-li si manželé mezi sebou (bez notáře) dohodu, že auto, které patří výlučně manželce, se nově stává součástí společného jmění manželů, pak taková dohoda, jelikož ji nese-psal notář, není dohodou o rozšíření společného jmění. Ale současně tato dohoda jasně vyjadřuje, že předmětné vozidlo je výlučným vlastnictvím manželky a že to mezi manžely nebylo sporné.

Soudní režim

Soudní režim společného jmění manželů je v podstatě reakce soudu na závažný důvod, který není možné přehlédnout. Soud může na návrh některého z manželů společné jmění zcela zrušit anebo zúžit. NOZ jako příklady závažných důvodů uvádí situace, kdy je jeden z manželů marnotratný, podstupuje nepřiměřená rizika nebo začal podnikat.

Pokud důvody zásahu soudu pominou, soud může své rozhodnutí zrušit nebo změnit.

Má přednost věřitel, nebo úsporný manžel?

Pro všechny výše uvedené režimy společného jmění platí jednotná úprava vztahů k věřitelům. Otázka, který z manželů je povinen platit dluhy, které vzniknou za trvání manželství, je možná zcela zásadní a hlavní otázkou manželského majetkového práva. Podle NOZ platí,

že dluh vzniklý za trvání manželství i jen jednomu z manželů může být vymáhán (například exekucí) také proti majetku, který je ve společném jmění.

Příklad

Muž si – za trvání obvyklé podoby společného jmění – vezme půjčku u nebankovní společnosti. Nebude-li ji splácet, pak exekutor může postihnout též dům, který mají manželé ve společném jmění.

Jiná situace nastává, pokud dluh jednoho z manželů vznikl proti vůli druhého manžela. Takový nesouhlas s dluhem musí manžel, který si dluh nevzal, uplatnit u věřitele ihned poté, co se o dluhu dozví. V takovém případě je postižitelná jen taková část společného jmění, která by v případě rozvodu – teoreticky – připadla manželovi, který si dluh vzal. Totéž platí například u dluhů vzniklých před uzavřením manželství či v případě, že dluh vznikl z protiprávního jednání jednoho z manželů.

Pozor!

Vyjádření nesouhlasu s dluhem neodkládejte.

Příklad

Muž si – za trvání obvyklé podoby společného jmění – vezme půjčku u nebankovní společnosti. Žena ihned, jak to zjistí, písemně upozorní věřitele, že dluh si manžel vzal proti její vůli, a toto doloží jejím starým dopisem, v němž manžela vyzývala, aby se nezadlužoval. Nebude-li v takovém případě muž dluh splácet, pak exekutor může postihnout též dům, který mají manželé ve společném jmění, avšak pouze z jedné poloviny – která by náležela manželovi.

Totéž by platilo, pokud by dluh vznikl v důsledku zločinu, který by spáchal manžel a měl by povinnost nahradit škodu zločinem způsobenou.

NOZ také výslovně řeší situaci, kdy manželé uzavřou dohodu o podobě společného jmění odlišné od zákonné podoby. Typicky pokud se pokouší některou součást společného jmění vyloučit ze společného jmění. Pak platí, že taková věc je postižitelná pouze tehdy, pokud dluh vznikl méně než půl roku před uzavřením dohody o změně rozsahu společného jmění.

Příklad

Muž si 1. května 2014 – za trvání obvyklé podoby společného jmění – vezme půjčku u nebankovní společnosti. Desátého srpna 2014 uzavřou manželé dohodu o zúžení rozsahu společného jmění a dům, který měli ve společném jmění, se stane výlučným majetkem manželky. Pak platí, že exekutor, nebude-li dluh placen, může postihnout dům celý, tedy jako by zúžení společného jmění nebylo.

Rozvedte se co nejdříve

Zánik manželství rozvodem

Stejně jako u dosavadní právní úpravy i podle NOZ platí, že manželství může být rozvedeno tehdy, je-li soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat obnovení manželského soužití.

Ovšem ani když soud zjistí, že jsou všechny tyto podmínky beze zbytku naplněny, v některých případech nesmí manželství rozvést. Jde o situace, pokud by byl rozvod manželství v rozporu se zájmem nezletilého dítěte, anebo pokud by byl rozvod v rozporu se zájmem manžela, který se na rozvratu manželství převážně nepodílel. K druhému případu nemožnosti rozvodu manželství se však nepřihlíží, pokud spolu manželé nežijí více než tři roky. NOZ též výslovně uvádí, co je třeba chápat pod absencí společného soužití manželů. Jde o situaci, kdy netvoří manželské ani rodinné společenství, přičemž není rozhodné, zda mají společnou domácnost.

Příklad

Je vedeno rozvodové řízení na základě návrhu muže. Soud zjistí, že manželství je nepochybně rozvráceno, a to trvale a hluboce, byť trvalo 29 let. Manželka však prokázala, že rozvrat manželství je způsoben pouze nevěrou manžela, který se před rokem odstěhoval za milenkou. Současně prokáže, že v důsledku rozvodu se výrazně zhorší její majetková situace, možnost pečovat o postižené dítě a bude též ohroženo její zdraví. Soud tedy manželství přesto nerozvede.

Sporný rozvod

Stejně jako dosud platí, že rozvod je v případě, že manželé mají nezletilé děti, možný tehdy, až soud rozhodne o poměrech dítěte v době po rozvodu manželství účastníků.

Také stále platí, že rozvodový soud je povinen zjišťovat příčiny rozvratu manželství účastníků. Tedy zjišťovat, proč je manželství v takovém stavu, v jakém je. Takové zjišťování může být poměrně často předmětem sporu, proto se tomuto typu rozvodu zjednodušeně říká sporný.

Nesporný rozvod

Vedle toho bude i s novým občanským zákoníkem existovat i takzvaný rozvod nesporný. Ten je přípustný tehdy, pokud jsou současně splněny tyto podmínky:

- > návrh podávají oba manželé společně nebo se druhý z manželů k návrhu prvního z manželů připojí *a současně*
- > soud považuje tvrzení manželů o rozvratu manželství za pravdivé *a současně*
- > ke dni zahájení rozvodového řízení, tedy ke dni podání žaloby, trvalo manželství alespoň jeden rok a manželé spolu minimálně šest měsíců nežijí *a současně*
- > poměry případného nezletilého dítěte manželů pro dobu po rozvodu byly upraveny dohodou schválenou soudem *a současně*
- > manželé se dohodli (písemnou dohodou s úředně ověřenými podpisy) na úpravě svých majetkových poměrů, bydlení a případně vzájemného výživného pro dobu po rozvodu.

Pokud tedy všechny výše uvedené podmínky budou splněny, soud manželství rozvede, a to aniž bude zkoumat příčiny rozvratu manželství účastníků. Všechny výše uvedené podmínky musejí být splněny současně. Pokud kterákoliv z nich splněna není, soud může postupovat maximálně cestou sporného rozvodu.

Zpřísněné podmínky

Vše výše uvedené lze zjednodušeně označit za zpřísnění podmínek pro rozvod manželství. Pokud tedy uvažujete o rozvodu v krátké lhůtě, pak je jistě vhodnější návrh podat v roce 2013, tedy předtím, než NOZ nabude dne 1. ledna 2014 účinnosti a začne se v právní praxi používat. Zpřísnění spatřujeme již jen v širší definici rozvratu manželství, v širších možnostech obrany před návrhem druhého manžela a konečně i ve zpřísnění podmínek pro takzvaný nesporný rozvod.

Úplně mě oškubala!

Zánik manželství má zejména vliv na příjmení, bydlení a majetek.

Dopady rozvodu na příjmení manželů v novém občanském zákoníku je možné stručně popsat jako právo manžela, který si změnil příjmení, na návrat do původního stavu. Na rozdíl od starší právní úpravy však má tento manžel na změnu delší časový prostor. Platí totiž, že manžel, který přijal příjmení druhého manžela, má právo do šesti měsíců po rozvodu manželství oznámit na matrice, že se vrací k původnímu příjmení. Právě uvedená lhůta běží od rozvodu, čímž je nutné rozumět den právní moci rozsudku soudu o rozvodu manželství účastníků.

NOVĚ!

Oproti dřívějšímu stavu jde o značné prodloužení lhůty pro návrat k původnímu příjmení, jelikož původní lhůta byla pouze jeden měsíc, což byla lhůta velmi krátká. Tato krátkost se pak projevovala zejména proto, že soudy v mnoha případech nebyly schopny vyznačit takzvanou doložku právní moci na rozsudek ani ve lhůtě jednoho měsíce, čímž fakticky byla změna příjmení vyloučena, jelikož matrika vyžadovala (a jistě i nadále bude vyžadovat) originál rozvodového rozsudku.

Společný majetek

Co se týče společného majetku, platí, že NOZ upřednostňuje dohodu manželů. Tato dohoda může být uzavřena před zánikem manželství rozvodem, ale také po něm. V takové dohodě zákon jejím účastníkům v podstatě neklade žádná omezení. Dokonce ani nemusí vždy jít o dohodu písemnou.

Pokud se však bývalým manželům nepodaří dohody dosáhnout, může každý z nich navrhnout, aby o vypořádání rozhodl soud. A stejně jako za účinnosti starého občanského zákoníku, bude i nadále platit, že pokud rozvedení manželé do tří let ode dne právní moci rozsudku o rozvodu nedosáhnou dohody anebo nebude podána žaloba o vypořádání společného jmění, nastoupí fikce vypořádání. Podle této fikce platí, že nemovitosti se stanou předmětem podílového spoluvlastnictví obou manželů, jejichž podíly budou stejné. U movitých věcí, kromě několika výjimek, platí, že se stanou majetkem toho, kdo je užívá. Ostatní práva a závazky zůstávají oběma manželům a jejich podíly jsou opět stejné.

Pozor!

Společné jmění může být vypořádáno i v několika nezávislých krocích.

Pokud jde o dluhy, je nutno zdůraznit, že vypořádání dluhů mezi manžely nemá vliv na postavení věřitele. Věřiteli stále dluží původní dlužník, pouze v případě, že by dluh zaplatil manžel, který jej nepřevzal, má nárok na kompenzaci od druhého manžela.

Příklad

Manželé mají hypotéku, na niž je při zániku manželství dluženo ještě 500 000 Kč, přičemž jako dlužníci vůči bance byli vedeni oba manželé. Po rozvodu manželé uzavřou dohodu, podle níž celý tento závazek převezme manžel. Ten však dluh nesplácí. Banka vyzve k úhradě bývalou manželku, jelikož smlouva o vypořádání společného jmění nemá na postavení věřitele vliv. Manželka po výzvě banky zaplatí 300 000 Kč. Tyto pak může v celém rozsahu žádat od bývalého manžela.

K právě uvedenému považujeme za nutné poznamenat, že je velmi pravděpodobné, že se udrží soudní praxe, podle které platí, že fikce vypořádání může nastat samostatně i jen pouze ohledně některých věcí, které byly součástí společného jmění.

Příklad

Do společného jmění patří pozemky, auto a peníze na účtu. Manželé uzavřou po rozvodu dohodu o vypořádání pozemků. Auto a peníze na účtu nebudou v dohodě zmíněny. Po dvou letech od rozvodu podá manželka žalobu o vypořádání společného jmění, ale ta se bude týkat pouze peněz na účtu. Ve lhůtě do tří let od rozvodu žádný z manželů nenavrhne soudu vypořádat také práva k autu. Pak automaticky nastane ohledně auta fikce a toto se stane vlastnictvím toho z manželů, který ho užívá.

Jestliže bude o vypořádání společného jmění rozhodovat soud (tedy pokud se manželé nedohodli ani nenastoupila fikce vypořádání po třech letech od rozvodu), pak budou platit následující pravidla. Podíly obou manželů na majetku jsou stejné, přičemž soud přihlédne k tomu, jak se který z manželů zasloužil o vytvoření společného jmění, jak se kdo z manželů staral o děti a domácnost a současně soud přihlédne k potřebám nezaopatřených dětí. Platí také, že pokud někdo vnesl něco ze svého majetku do společného, musí mu toto plnění být vráceno – a to včetně přihlídnutí ke zhodnocení či znehodnocení v průběhu času. Stejně tak musí být do společného jmění vydáno plnění, které ze společného odešlo na majetek pouze jednoho z manželů.

Bydlení

Pokud jde o důsledky rozvodu manželství pro bydlení bývalých manželů, pak je třeba zkoumat, kde se nacházela jejich rodinná domácnost a jaké právo měli manželé k bytu nebo domu, kde byla tato domácnost umístěna.

Pokud měli manželé k místu bydliště společné právo, pak se buďto dohodnou, anebo soud rozhodne, kdo z nich zůstane nadále výlučným uživatelem a jak bude ztráta práva bydlení nahrazena druhému manželovi – například náhradním bytem. Pokud bude rozhodovat soud, pak je povinen přihlídnout ke stanovisku majitele domu či bytu, k zájmům nezletilých dětí a konečně k tomu, na kterém manželovi lze spravedlivě požadovat, aby společné bydlení opustil. Jde tedy o úpravu velmi podobnou úpravě ve starém občanském zákoníku.

Pokud neměli manželé k místu bydliště společné právo, ale právo jednoho bylo silnější než právo druhého, pak v případě, že se bývalí manželé nedohodnou, soud rozhodne o povinnosti manžela se slabším právem vystěhovat se. Výjimkou v tomto případě by byla pouze situace, kdyby manželovi, který by se měl vystěhovat, bylo například do péče svěřeno nezletilé dítě.

Příklad

Manželka byla před uzavřením manželství výlučnou vlastnící domu, do kterého se po uzavření manželství manžel přistěhoval. Po zániku manželství rozvedem – nedohodnou-li se manželé jinak – rozhodne soud na návrh bývalé manželky o povinnosti manžela se z domu vystěhovat. To by neplatilo pouze tehdy, pokud by muž měl do výchovy svěřeno nezletilé dítě.

Má rozvedený manžel právo na výživné?

Otázka výživného rozvedeného manžela vždy stála – ne zcela důvodně – trochu v pozadí. I v novém občanském zákoníku platí, že výživné rozvedeného manžela přichází v úvahu pouze a jedině tehdy, pokud některý z manželů není schopen sám se živit. Nově však platí, že tato neschopnost sám se živit má svůj základ v manželství nebo v souvislosti s ním. Navíc lze výživné rozvedenému manželovi přiznat pouze tehdy, pokud to lze na druhém manželovi spravedlivě požadovat.

I když všechny výše uvedené podmínky budou naplněny, pak má rozvedený manžel, který není schopen sám se živit, nárok pouze na přiměřené výživné. To je zásadní rozdíl oproti výživnému, na které vzniká nárok za trvání manželství. Za trvání manželství totiž mají mít manželé stejnou hospodářskou, sociální i kulturní úroveň.

Příklad

Manželé žili v manželství 25 let. Poté bylo manželství rozvedeno. Po šesti měsících od zániku manželství rozvedem se u manžela rozvinula závažná choroba, která mu znemožňuje nadále pracovat. Manželka pracuje na stabilním místě s příjmem 30 000 Kč čistého měsíčně. Ani jeden z rozvedených manželů neuzavřel další manželství. Za tohoto stavu lze předpokládat, že manželce by bylo uloženo platit výživné ve výši cca do 5 000 Kč měsíčně v závislosti na tom, jaké jiné příjmy by měl nemocný manžel.

Je tedy možné říci, že podle NOZ by výživné rozvedeného manžela mělo přicházet v úvahu pouze velmi výjimečně. Kromě výše uvedených podmínek zákon též ukládá soudu, aby

Toto je pouze náhled elektronické knihy. Zakoupení její plné verze je možné v elektronickém obchodě společnosti eReading.